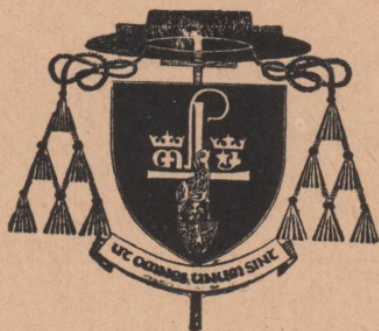

GORZOWSKIE

WIADOMOŚCI
KOŚCIELNE

ORGAN URZĘDOWY
KURII BISKUPIEJ
GORZÓW 1962
CZERWIEC

Gorzowskie Wiadomości Kościelne

Organ Urzędowy Kurii Biskupiej

600-9409/6

Rok 6

Gorzów — czerwiec 1962

Nr 6

I. KONSTITUCJA APOSTOLSKA „VETERUM SAPIENTIA”

(O pielęgnowaniu języka łacińskiego)

Sanctissimi Domini Nostri

I O A N N I S

Divina Providentia

P A P A E XXIII

CONSTITUTIO APOSTOLICA

De latinitatis studio provehens

JOANNES EPISCOPUS

Servus Servorum Dei

Ad Perpetuam Rei Memoriam

VETERUM SAPIENTIA, in Graecorum Romanorumque inclusa litteris, itemque clarissima antiquorum populorum monumenta doctrinae, quasi quaedam praenuntia aurora sunt habenda evangelicae veritatis, quam Filius Dei, gratiae disciplinaeque arbiter et magister, illuminator ac deductor generis humani (1), his nuntiavit in terris, Ecclesiae enim Patres et Doctores, in praestantissimis vetustorum illorum temporum memoriis quandam agnoverunt animorum praeparationem ad supernas suscipiendas divitias, quas Christus Iesus in dispensatione plenitudinis temporum (2) cum mortalibus communicavit; ex quo illud factum esse patet, ut in ordine rerum christianarum instaurato nihil sane perierit, quod verum, et iustum, et nobile, denique pulchrum ante acta saecula peperissent.

Quam ob rem Ecclesia sancta eius modi sapientiae documenta, et in primis Graecam Latinamque linguas, sapientiae ipsius auream quasi vestem, summo quidem honore coluit: atque etiam venerandos sermones alios, qui in orientis plagis floruerunt, quippe cum ad humani generis profectum et ad mores conformandos haud parum valerent, in usum recepit; iidemque sive in religiosis caerimoniis sive in Sacrarum Scripturarum interpretatione adhibiti, usque ad praesens tempus in quibusdam regionibus, perinde ac vivacis antiquitatis numquam intermissae voces, vigerunt.

Quarum in varietate linguarum ea profecto eminent, quae primum in Latii finibus exorta, deinde postea mirum quantum ad christianum nomen in occidentis regiones disseminandum profecit. Siquidem non sine divino consilio illud evenit, ut qui sermo amplissimam gentium consortionem sub Romani Imperii auctoritate saecula plurima sociavisset, is et proprius Apostolicae Sedis evaderet (3) et, posteritati servatus, christianos Europae populos alios cum aliis arto unitatis vinculo coniungeret.

Suae enim sponte naturae lingua Latina ad provehendum apud populos quoslibet omnem humanitatis cultum est peraccommodata: cum invidiam non commoveat, singulis gentibus se aequabilem praestet, nullius

partibus faveat, omnibus postremo sit grata et amica. Neque hoc neglegatur oportet, in sermone Latino nobilem inesse conformationem et proprietatem; siquidem loquendi genus pressum, locuples, numerosum, maiestatis plenum et dignitatis (4) habet, quod unice et perspicuitati conducit et gravitati.

His de causis Apostolica Sedes nullo non tempore linguam Latinam studiose asservendam curavit eamque dignam existimavit, qua tamquam magna caelestis doctrinae sanctissimarumque legum veste (5) uteretur ipsa in sui exercitatione magisterii, eademque uterentur sacrorum administri. Hi namque ecclesiastici viri, ubicumque sunt gentium, Romanorum sermone adhibito, quae sunt Sanctae Sedis promptius comperire possunt, atque cum ipsa et inter se expeditius habere commercium.

Eam igitur, adeo cum vita Ecclesiae conexam, scientia et usu habere perceptam, non tam humanitatis et litterarum, quam religionis interest (6), quemadmodum Decessor Noster imm. mem. Pius XI monuit, qui rem ratione et via persecutus, tres demonstravit huius linguae dotes, cum Ecclesiae natura mire congruentes: Etenim Ecclesia, ut quae et nationes omnes complexu suo contineat, et usque ad consummationem saeculorum sit permansura..., sermonem suapte natura requirit universalem, immutabilem, non vulgarem (7).

Nam cum ad Ecclesiam Romanam necesse sit omnem convenire ecclesiam (8), cumque Summi Pontifices potestatem habeant vere episcopalem, ordinariam et immediatam tum in omnes et singulas Ecclesias, tum in omnes et singulos pastores et fideles (9) cuiusvis ritus, cuiusvis gentis, cuiusvis linguae, consentaneum omnino videtur ut mutui commercii instrumentum universale sit et aequabile, maxime inter Apostolicam Sedem et Ecclesias, quae eodem ritu Latino utuntur.

Itaque tum Romani Pontifices, si quid catholicae gentes docere volunt, tum Romanae Curiae Consilia, si qua negotia expediunt, si qua decreta conficiunt, ad universitatem fidelium spectantia, semper linguam Latinam haud secus usurpant, ac si materna vox ab innumeris gentibus accepta ea sit.

Neque solum universalis, sed etiam immutabilis lingua ab Ecclesia adhibita sit oportet. Si enim catholicae Ecclesiae veritates traderentur vel nonnullis vel multis ex mutabilibus linguis recentioribus, quarum nulla ceteris auctoritate praestaret, sane ex eo consequeretur, ut hinc earum vis neque satis significanter neque satis dilucide, qua varietate eae sunt, omnibus pateret; ut illinc nulla communis stabilisque norma haberetur, ad quam ceterarum sensus esset expendendus. Re quidem ipsa, lingua Latina, iamdiu adversus varietates tuta, quas cotidiana populi consuetudo in vocabulorum notionem inducere solet, fixa quidem censenda est et immobilis; cum novae quorundam verborum Latinorum significationes, quas christianarum doctrinarum progressio, explanatio, defensio postulaverunt, iamdudum firmatae sint rataeque.

Cum denique catholica Ecclesia, utpote a Christo Domino condita, inter omnes humanae societates longe dignitate praestet, profecto decet eam lingua uti non vulgari, sed nobilitatis et maiestatis plena.

Praetereaque lingua Latina, quam dicere catholicam vere possumus (10), utpote quae sit Apostolicae Sedis, omnium Ecclesiarum matris et magistrae, perpetuo usu consecrata, putanda est et thesaurus... incomparandae praestantiae (11), et quaedam quasi ianua, qua aditus omnibus patet ad ipsas christianas veritates antiquitus acceptas et ecclesiasticae doctrinae monumenta interpretanda (12); et vinculum denique peridonem, quo praesens Ecclesiae aetas cum superioribus cumque futuris mirifice continetur.

Neque vero cuique in dubio esse potest, quin sive Romanorum sermoni sive honestis litteris ea vis insit, quae ad tenera adolescentium ingenia erudienda et conformanda perquam apposita ducatur, quippe qua tum prae cipuae mentis animique facultates exercentur, maturescant, perficiantur; tum mentis sollertia acuatur iudicandique potestas; tum puerilis intellegentia aptius constituatur ad omnia recte complectenda et aestimanda; tuam postremo summa ratione sive cogitare sive loqui discatur.

Quibus ex reputatis rebus sane intellegitur, cur saepe et multum Romani Pontifices non solum linguae Latinae momentum praestantiamque in tanta laude posuerint, sed etiam studium et usum sacris utriusque cleri administris praeceperint, periculis denunciatis ex eius neglegentia manantibus.

Iisdem igitur adducti causis gravissimis, quibus Decessores Nostri et Synodi Provinciales (13), Nos quoque firma voluntate enitimus, ut huius linguae, in suma dignitatem restituae, studium cultusque etiam atque etiam provehatur. Cum enim nostris temporibus sermonis Romani usus multis locis in controversiam coeptus sit vocari, atque adeo plurimi quid Apostolica Sedes hac de re sentiat exquirant, in animum propterea induximus, opportunis normis gravi hoc documento aditis, cavere ut vetus et nauquam intermissa linguae Latinae retineatur consuetudo, et, sicubi prope exolverit, plane redintegretur.

Ceterum qui sit Nobismetipsis hac de re sensus, satis aperte, ut Nobis videtur, declaravimus, cum haec verba ad claros Latinitatis studiosos fecimus: Pro dolor, sunt sat multi, qui mira progressionem artium abnormiter capti, Latinitatis studia et alias id genus disciplinas repellere vel coercere sibi sumant... Hac ipsa impellente necessitate, contrarium prosequendum iter esse putamus. Cum prorsus in animo id insideat, quod magis natura et dignitate hominis dignum sit, ardentius acquirendum est id, quod animum colat et ornet, ne miseri mortales similiter ac eae, quas fabricantur, machinae, algidi, duri et amoris expertes existant (14).

Quibus perspectis atque cogitate perpensis rebus, certa Nostri muneris conscientia et auctoritate haec, quae sequuntur, statuimus atque praecipimus.

1. Sacrorum Antistites et Ordinum Religiosorum Summi Magistri parem dent operam, ut vel in suis Seminariis vel in suis Scholis, in quibus adulescentes ad sacerdotium instituuntur, hac in re Apostolicae Sedis voluntati studiose obsequantur omnes, et hisce Nostri praescriptionibus diligentissime parent.

2. Paterna iidem sollicitudine caveant, ne qui e sua dictione, novarum rerum studiosi, contra linguam Latinam sive in altioribus sacris disciplinis tradendis sive in sacris habendis ritibus usurpandam scribant, neve praeiudicata opinione Apostolicae Sedis voluntatem hac in re extenuent vel perperam interpretentur.

3. Quemadmodum sive Codicis Iuris Canonici (can. 1364) sive Decessorum Nostrorum praeceptis statuitur, sacrorum alumni, antequam studia proprie ecclesiastica inchoent, a peritissimis magistris apta via ac ratione congruoque temporis spatio lingua Latina accuratissime imbuantur, hanc etiam ob causam, ne deinde, cum ad maiores disciplinas accesserint... fiat ut prae sermonis inscitia plenam doctrinarum intellegentiam assequi non possint, nedum se exercere scholasticis illis disputationibus, quibus egregie iuvenum acuuntur ingenia ad defensionem veritatis (15). Quod ad eos quoque pertinere volumus, qui natu maiores ad sacra capessenda mu-

nia divinitus vocati, humanitatis studiis vel nullam vel nimis tenuem tradiderunt operam. Nemini enim faciendus est aditus ad philosophicas vel theologicas disciplinas tractandas, nisi plane perfecteque hac lingua eruditus sit, eiusque sit usu praeditus.

4. Sicubi autem, ob assimilatae studiorum rationem in publicis civitatis scholis obtinentem, de linguae Latinae cultu aliquatenus detractum sit, cum germanae firmaeque doctrinae detrimento, ibi tralatitium huius linguae tradendae ordinem redintegrari omnino censemus; cum persuasum cuique esse debeat, hac etiam in re, sacrorum alumnorum institutionis rationem religiose esse tuendam, non tantum ad disciplinarum numerum et genera, sed etiam ad earum docendarum temporis spatia quod attinet. Quodsi, vel temporum vel locorum postulante cursu, ex necessitate aliae sint ad communes adiciendae disciplinae, tunc ea causa aut studiorum porrigatur curriculum, aut disciplinae eadem in breve cogantur, aut denique earum studium ad aliud recitatur tempus.

5. Maiores sacraeque disciplinae quemadmodum est saepius praescriptum, tradendae sunt lingua Latina; quae ut plurimum saeculorum usu cognitum habemus, aptissima existimatur ad difficillimas subtilissimasque rerum formas et notiones valde commode et perspicue explicandas (16), cum superquam quod propriis ea certisque vocabulis iampridem aucta sit, ad integritatem catholicae fidei tuendam accommodatis, etiam ad inanem loquacitatem recidendam sit non mediocriter habilis. Quocirca qui sive in maximis Athenaeis, sive in Seminariis has profiterentur disciplinas, et Latinae loqui tenentur, et libros, scholarum usui destinatos, lingua Latina scriptos adhibere. Qui si ad hisce Sanctae Sedis praescriptionibus parendum, prae linguae Latinae ignorance, expediti ipsi non sint, in eorum locum doctores ad hoc idonei gradatim sufficientur. Difficultates vero, si quae vel ab alumnis vel a professoribus afferantur, hinc Antistitem et Moderatorum constantia, hinc bono doctorum animo eae vincantur necesse est.

6. Quoniam lingua Latina est lingua Ecclesiae viva, ad cotidie succrescentes sermonis necessitates comparanda, atque adeo novis iisque aptis et congruis ditanda vocabulis, ratione quidem aequabili, universali et cum veteris linguae Latinae ingenio consentanea — quam scilicet rationem et Sancti Patres et optimi scriptores, quos scholasticos vocant, secuti sunt — mandamus propterea S. Consilio Seminariis Studiorumque Universitatibus praeposito, ut Academicum Latinitatis Institutum condendum curet. Huic Instituto, in quo corpus Doctorum confletur oportet, linguis Latina et Graeca peritorum, ex variisque terrarum orbis partibus arcessitorum, illud praecipue erit propositum, ut — haud secus atque singularum civitatum Academiae, suae cuiusque nationis linguae provehendae constitutae — simul prospiciat congruenti linguae Latinae progressioni, lexico Latino, si opus sit, additis verbis cum eius indole et colore proprio convenientibus; simul scholas habeat de universa cuiusvis aetatis Latinitate, cum primis de christiana. In quibus scholis ad pleniorum linguae Latinae scientiam, ad eius usum, ad genus scribendi proprium et elegans ii informabuntur qui vel ad linguam Latinam in Seminariis et Collegiis ecclesiasticis docendam, vel ad decreta et iudicia scribenda, vel ad epistolarem commercium exercendum in Consiliis Sanctae Sedis, in Curiis dioecesium, in Officiis Religiosorum Ordinum destinantur.

7. Cum autem lingua Latina sit cum Graeca quam maxime coniuncta et suae conformatione naturae et scriptorum pondere antiquitus traditorum, ad eam idcirco, ut saepe numero Decessores Nostri praeceperunt, necesse est qui futuri sunt sacrorum administri iam ab inferioris et medii ordinis scholis instituantur; ut nempe, cum altioribus disciplinis operam

dabunt, ac praesertim si aut de Sacris Scripturis aut de sacra theologia academicos gradus appetent, sit ipsis facultas, non modo fontes Graecos philosophiae scholasticae, quam appellant, sed ipsos Sacrarum Scripturarum, Liturgiae, Ss. Patrum Graecorum primiformes codices adeundi pro-
beque intellegendi (17).

8. Eidem praeterea Sacro Consilio mandamus, ut linguae Latinae docendae rationem, ab omnibus diligentissime servandam, paret, quam qui sequantur eiusdem sermonis iustam cognitionem et usum capiant. Huiusmodi rationem, si res postulaverit, poterunt quidem Ordinariorum coetus aliter digerere, sed eius numquam immutare vel minuere naturam. Verumtamen iidem Ordinarii consilia sua, nisi fuerint a Sacra Congregatione cognita et probata, ne sibi sumant efficere.

Extremum quae hac Nostra Constitutione statuimus, decrevimus, ediximus, mandavimus, rata ea omnia et firma consistere et permanere auctoritate Nostra Apostolica volumus et iubemus, contrariis quibuslibet non obstantibus, etiam peculiari mentione dignis.

Datum Romae, apud Sanctum Petrum, die XXII mensis Februarii, Cathedrae S. Petri Ap. sacro, anno MDCCCCLXII, Pontificatus Nostri quarto.

JOANNES PP. XXIII

-
- (1) Tertull., Apol. 21; Migne, PL 1, 394.
 - (2) Eph. 1, 10.
 - (3) Epist. S. Congr. Stud. Vehementer sane, ad Ep. universos, 1 iul. 1908: Ech. Cler., N. 820. Cfr. etiam Epist. Ap. Pii XI, Unigenitus Dei Filius, 19 mar. 1924: A.A.S. 16 1924, 141.
 - (4) Pius XI, Epist. Ap. Officiorum omnium, 1 aug. 1922: A.A.S. 14 (1922), 452—453.
 - (5) Pius XI, Motu Proprio Litterarum latinarum, 20 oct. 1924: A.A.S. 16 (1924), 417.
 - (6) Pius XI, Epist. Ap. Officiorum omnium, 1 aug. 1922: A.A.S. 14 (1922), 452.
 - (7) Ibidem.
 - (8) S. Iren., Adv. Haer. 3, 3, 2s Migne, PG 7, 848.
 - (9) Cfr. C.I.C., can. 218, § 2.
 - (10) Cfr. Pius XI, Epist. Ap. Officiorum omnium, 1 aug. 1922: A.A.S. 1 (1922), 453.
 - (11) Pius XII, Alloc. Magis quam, 23 nov. 1951: A.A.S. 43 (1951), 737.
 - (12) Leo XIII, Epist. Encycl. Depuis le jour, 8sept. 1899: Acta Leonis XIII, 19 (1899), 166.
 - (13) Cfr. Collectio Lacensis, praesertim: vol. III, 1018 s. (Conc. Prov. Westmonasteriense, a. 1859); vol. IV, 29 (Conc. Prov. Parisiense, a. 1849); vol. IV, 149, 153 (Conc. Prov. Rhemense, a. 1849); vol. IV, 359, 361 (Conc. Prov. Avenionense, a. 1849); vol. IV, 394, 396 (Conc. Prov. Burdigalense, a. 1850); vol. V, 61 (Conc. Strigoniense, a. 1858); vol. V, 664 Conc. Prov. Colocense, a. 1863); vol. VI, 619 (Synod. Vicariatus Suchnensis, a. 1803).
 - (14) Ad Conventum internat. „Ciceronianis Studiis provehendis”, 7 sept. 1959; in Discorsi Messaggi Colloqui del Sancto Padre Giovanni XXIII, I, pp. 234—235; cfr. etiam Alloc. ad cives dioecesis Placentinae Romam peregrinantes habita, 15 apr. 1959; L'Osservatore Romano, 16 apr.

- 1959; Epist. Pater misericordiarum, 22 aug. 1961: A.A.S. 53 (1961), 677; Alloc. in sollemni auspicatione Collegii Insularum Philippinarum de Urbe habita, 7 oct. 1961: L'Osservatore Romano, 9—10 oct. 1961; Epist. Iucunda laudatio, 8 decemb. 1961: A.A.S. 53 (1961), 812.
- (15) Pius XI, Epist. Ap. Officiorum omnium, 1 aug. 1922: A.A.S. 14 (1922), 453.
- (16) Epist. S. C. Studiorum, Vehementer sane, 1 iul. 1908: Ench. Cler., n. 821.
- (17) Leo XIII, Litt. Encycl. Providentissimus Deus, 18 nov. 1893: Acta Leonis XIII, 13 (1893), 342; Epist. Plane quidem intelligis, 20 maii 1885, Acta, 5, 63—64; Pius XII, Alloc. Magis quam, 23 sept. 1951: A.A.S. 43 (1951), 737.

D E K R E T

W SPRAWIE KULTU PRZENAJŚWIĘTSZEGO SAKRAMENTU W DIECEZJI GORZOWSKIEJ

W myśl kan. 1247 i 1275 K.P.K. oraz w oparciu o nowy Dekret Stolicy Apostolskiej z dnia 26. VII. 1960 r. (A.A.S. LII, str. 593 i n.) ogłaszam niniejszym następujące nowe przepisy dotyczące kultu Przenajświętszego Sakramentu Ołtarza w Diecezji Gorzowskiej:

A. Wykaz dni i nabożeństw, w których dozwolone jest wystawienie publiczne i błogosławieństwo sakramentalne.

I. Wystawienie publiczne Najśw. Sakramentu

1. podczas Mszy św. odbywać się może jedynie w następujących wypadkach:
 - a) w uroczystość Bożego Ciała i przez następujące osiem dni, podczas głównej Mszy św. śpiewanej;
 - b) w dni 40-godzinnego nabożeństwa i wieczystej adoracji;
 - c) podczas Sumy w uroczystość Najś. Serca Jezusowego lub w następną niedzielę, o ile się na nią przeniosło uroczystość;
 - d) w dwa główne odpusty każdego kościoła oraz kaplicy publicznej i półpublicznej;
 - e) w czasie dwóch Mszy św. w pierwszy piątek każdego miesiąca, rano i wieczorem, z którymi łączy się szczególne nabożeństwo ku czci Najśw. Serca Jezusowego;
 - f) ponadto w zakonnych kościołach i kaplicach publicznych i półpublicznych w dzień głównego Patrona Zakonu i Zgromadzenia, podczas sumy, a gdzie jest zwyczaj uroczystego odnawiania ślubów zakonnych, także podczas Mszy św. z którą się to odnowienie łączy.
2. Uroczyste wystawienie Przenajświętszego Sakramentu w monstancji **poza Mszą św.** jest dozwolone:
 - a) **jako wystawienie całodzienne:**
 - w święto Patrona i poświęcenia kościoła,
 - w zakonnych kościołach i kaplicach publicznych i półpublicznych w święto Patronów i założycieli poszczególnych Zakonów i Zgromadzeń,
 - w czasie 40-godzinnego nabożeństwa,
 - w dniu wieczystej adoracji,

— w czasie adoracji przy Grobie Pana Jezusa.

b) **jako wystawienie połączone z nabożeństwem na czas tego nabożeństwa:**

- w dni pod a) jeżeli nie ma całodziennego nabożeństwa,
- w czasie nabożeństwa popołudniowego, urządzanego w niedzielę i święta całego roku tak dla ogółu wiernych jak i dla poszczególnych stanów, bractw i organizacji,
- w czasie godziny św. i nabożeństwa ku czci Najśw. Serca Jezusowego w pierwsze piątki miesiąca.
- w czasie nabożeństwa po Mszy św. wotywniej do M. B. w pierwsze soboty miesiąca,
- w czasie nabożeństw pasyjnych,
- w czasie misji i rekolekcji, dni skupienia, konferencji ascetycznych itd. wedle zarządzeń ich kierownika,
- w czasie nabożeństw majowych, czerwcowych i październikowych oraz w uroczystość Wszystkich Świętych po sumie, na zakończenie nabożeństwa różańcowego,
- w czasie nabożeństw do św. Józefa w miesiącu marcu,
- w czasie nowenny do Ducha św. i do Niepokalanego Poczęcia N.M.P., oraz tradycyjnych triduów,
- po Mszy św. dla młodzieży na początku i na końcu roku szkolnego,
- w czasie nabożeństwa dziękczynnego w ostatni dzień roku,
- z okazji innych uroczystości i nabożeństw pro re gravi et publica.

II. Wystawienie prywatne (t. zn. w puszcze pozostawionej w tabernakulum chyba, że źle otwierające się drzwiczki tabernakulum zmuszają do wystawienia ciborium na ołtarz) jest dozwolone prawem ogólnym (kan. 1274 § 1) z jakiegokolwiek słusznej przyczyny, bez specjalnego zezwolenia Ordynariusza, wszędzie tam, gdzie przechowuje się Przenajświętszy Sakrament.

Nie wolno nigdy urządzać wystawienia Najśw. Sakramentu publicznego czy nawet prywatnego, na zamówienie lub życzenie poszczególnych wiernych lub rodzin.

B. Msza św. wotywna o Najśw. Sakramencie

I. Msza św.

1. Msza św. wotywna o Najśw. Sakramencie, odprawiona z okazji wystawienia trwającego co najmniej przez jeden dzień, cieszy się przywilejem Mszy wotywniej II klasy. Nie można jej odprawić w dni liturgiczne I klasy.

W dni liturgiczne I klasy odprawia się Msze św. de die z komemoracją de SSmo Sacramento. Wyjątki dot. komemoracji podane są niżej ad II.

2. Przywileje Mszy św. wotywniej II kl. są następujące:

- a) posiada Gloria,
- b) nie posiada Credo, chyba że jest niedziela lub dzień oktawy,
- c) tonus adhibetur solemnis.

II. Komemoracja Sanctissimi

1. Jeżeli nie można odprawić coram exposito Mszy św. wotywniej de Sanctissimo Sacramento, następuje we Mszy św. de die komemoracja Ssmi Sacramenti (z Mszy na Boże Ciało) sub unica conclusione z oracją dnia. Komemoracja ta obowiązuje tylko przy Mszy odprawianej ad altare expositionis (Nr 355).
2. Nie ma komemoracji Sanctissimi Sacramenti:
 - a) w niedziele,
 - b) we wszystkie święta Domini (łącznie z dniem 2 lutego),
 - c) podczas Mszy św. celebrowanych ku czci tego samego misterium Domini np. I piątek, I czwartek, gdy przypadła „Wieczorna Adoracja”, Msza św. odpustowa ku czci Serca Pana Jezusa, Przemienienia Pańskiego itd.),
 - d) jeżeli wystawienie rozpoczyna się dopiero po Mszy św.,
 - e) przy innych ołtarzach, przy których odprawia się Msza św. (a więc extra altare expositionis).

C. Przepisy szczegółowe

I. 40-godzinne nabożeństwo

Winno się ono odbyć we wszystkich kościołach parafialnych i quasi parafialnych, gdzie przechowuje się stale Przenajśw. Sakrament. Myślą Kościoła jest, aby odbyło się tuż przed Środą Popielcową przez trzy dni. Za zezwoleniem Ordynariusza może się odbyć tylko przez jeden dzień oraz wcześniej w okresie Przedpościa. Jednym z głównych celów jest zapobieżenie złu i prześlagnanie Boga za grzechy popełnione przez ludzi, zwłaszcza w okresie „karnawału”. Poniżej kilka przepisów:

1. Według przepisów nowego Kodeksu Liturgicznego obowiązującego od 1 stycznia 1961 r. n. 348 i 353 z okazji rozpoczęcia 40-godzinnego nabożeństwa i jego zakończenia w trzecim dniu należy odprawić przy ołtarzu wystawienia Przenajśw. Sakramentu śpiewaną Mszę św. wotywną (II kl.) o Najśw. Sakramencie. Wspomniane wyżej Msze św. odprawiać się więc będą na początku pierwszego dnia oraz wieczorem na zakończenie trzeciego dnia (nr 348).
2. W drugim dniu 40-godzinnego nabożeństwa odprawia się rano poza ołtarzem wystawienia jedną Mszę św. de SSmo Sacramento jako wystawną II kl. Z tego wynika, że poza 2 Mszami św., o których mowa wyżej ad 1), wszystkie inne Msze św. — o ile to jest możliwe, nie powinny być odprawiane przy ołtarzu wystawienia, lecz przy innym ołtarzu.
3. Na zakończenie pierwszego i drugiego dnia 40-godzinnego nabożeństwa nie należy odprawiać Mszy św. wieczornej, lecz nabożeństwo według Rituale Wratislaviense Tit. XI. Caput, 2. Jeżeli Msza św. z innych względów jest w niedzielę konieczna, to należy ją odprawiać albo po repozycji Najśw. Sakramentu, albo w czasie trwania adoracji przy innym ołtarzu.
4. Na zakończenie 40-godzinnego nabożeństwa ma być odprawiona (cf. nr 1) Msza św. Po Mszy św. należy odśpiewać Te Deum laudamus. Nabożeństwa według Rytuału Wrocławskiego nie należy już odprawiać.

5. W czasie kazania, które odbywa się coram Exposito Sacramento, należy Przenajświętszy Sakrament zasłonić za pomocą tzw. „umbraculum”. (Umbraculum powinno być wyhaftowane wzorami eucharystycznymi). W czasie kazania nie należy gasić świec. Celebrans jednak i asysta mogą w tym czasie siedzieć, słuchając kazania. Kazanie w ostatnim dniu 40-godzinnego nabożeństwa powinno się odbyć — jak inne kazania — infra missam.
6. W dniach w których rubryki przewidują Msze św. wotywny IV klasy, powinni kapłani odprawiać w kościele wystawienia Msze św. wotywny o Najśw. Sakramencie (bez Gloria i Credo).

II. Inne Adoracje

Są to adoracje, na które Ordynariusz Diecezji daje zezwolenie. Jeżeli adoracja trwa przez cały dzień, wtedy można odprawić Mszę św. o Najśw. Sakramencie jako wotywną II klasy, jeżeli trwa tylko kilka godzin, odprawia się Mszę św. de die sine commemorazione Sanctissimi. Do adoracji, na które istnieje zezwolenie i polecenie, należy m.in. „Godzina Święta”, wzbogacona odpustami (Z. A. A. 1945, Nr 1, str. 15) oraz Expositio Sanctissimi przy Grobie Pana Jezusa, uświęcona tradycją. Zwraca się uwagę, by z okazji tej adoracji ołtarz wystawienia nie był ozdobiony kirem. Dozwolona jest jedynie barwa biała.

III. Procesje teoforyczne

1. Procesje z okazji uroczystości Bożego Ciała:

- a) z nakazu Kościoła św. należy w dniu Bożego Ciała odprawić jak najuroczystsza procesję teoforyczną (wg. przepisów liturgicznych) przy wszystkich kościołach katedralnych, parafialnych i rektoratach publicznych kaplic.

W miejscowości z kilkoma kościołami w dzień Bożego Ciała powinna być rano jedra główna procesja przy najdogodniejszym kościele, w której powinni wszyscy uczestniczyć. Inne kościoły urządzają procesje, w innych dogodnych i uzgodnionych terminach (kan. 1291 § 1—2 K. Pr. K.).

Istnieje ścisły obowiązek brania udziału w tej procesji dla wszystkich duchownych wg przepisów kan. 1291 § 1 K. Pr. K.

- b) Procesja wyrusza po uroczystej śpiewanej Mszy św. z wystawieniem Przenajśw. Sakramentu. Procesję prowadzi w zasadzie ten sam kapłan, który celebrował Mszę św. Poszczególne ołtarze należy ustawiać w miejscach i w taki sposób, aby wystawiony na nich Przenajśw. Sakrament mógł być dobrze widziany przez wiernych i adorowany. O ile można, należy ołtarze ustawić w kierunkach 4-ch stron świata.
- c) Przy każdym ołtarzu śpiewa się i odprawia odpowiednie modły według diecezjalnych zwyczajów (Rit. Wrata). Zabrania się wprowadzania jakichkolwiek dodatkowych modlitw, lub aktów dewocji.
- d) Przy przechodzeniu procesji obok kościołów i kaplic należy dzwonić we wszystkie dzwony.

2. Inne procesje

Procesje teoforyczne są dozwolone w kościołach parafialnych i filialnych, w dzień uroczystości Najśw. Serca Pana Jezusa, patronii i anniversarii dedicationis ecclesiae, oraz przy uro-

czystości rezurekcyjnej według przepisów i zwyczajów. Zawsze należy zachować wszystkie przepisy prawa powszechnego i partykularnego.

IV. Pieśni na wystawienie Najśw. Sakramentu i błogosławieństwo

1. Na wystawienie Najśw. Sakramentu śpiewa się: „Niechaj będzie” (3 razy), następnie „O salutaris” lub po polsku „O zbawczo Hostio”.
2. Rytuał Rzymski przewiduje, że bezpośrednio przed błogosławieństwem śpiewać się powinno hymn „Tantum ergo” (2 zwrotki) z następującym wersetem „Panem de coelo” i modlitwą „Deus qui nobis sub sacramento...”
3. Na podstawie starego zwyczaju, na który Stolica Apostolska wyraziła zgodę, śpiewa się „Tantum ergo” również w języku polskim z tym, że werset i oracja śpiewane są po łacinie. (Por. Z.A.A. nr 7, str. 10 oraz Podręcznik Parafialny, str. 125).

V. Incensatio Sanctissimi

1. Zasadą jest, że okadzenie Najśw. Sakramentu ma miejsce:
 - a) post expositionem Ssmi,
 - b) przed procesją i po niej,
 - c) przed błogosławieństwem sakramentalnym jeden raz na „Genitori Genitoque...”.
2. Błogosławieństwo Najśw. Sakramentem prywatne, tj. w cyborium (tzw. Modus romanus) można odprawić także bez okadzania „nam omissio incensationis conformior est Ecclesiae praxi in benedictione cum Sacra Pyxide” (Decretum 1957 S.R.C.).

VI. Ołtarz i naczynia liturgiczne

1. W czasie wystawienia 40-godzinnego nabożeństwa, Wiecznej Adoracji i błogosławieństwa sakramentalnego powinno się palić najmniej 6 świec woskowych.
Wystawioną monstrancję mogą oświetlać odpowiednio ukryte światła lub reflektory, rzucające z dala światło.
2. Przepisy liturgiczne wymagają przy dłuższym wystawieniu Przenajśw. Sakramentu tronu do wystawienia. Może on być stały lub usuwany. Jego kształt, forma oraz materiał i kolor nie są przepisane, byle były poważne i godne Najśw. Sakramentu.
3. Naczynia liturgiczne, jak kielich, patena, cyborium, monstrancja i melchizedech (lunula) winny swym wyglądem zewnętrznym wyrażać należną cześć Najśw. Sakramentu. Szczególną uwagę należy zwrócić na ich złozenie wewnętrzne, nakazane wyrażeniami przepisami.

VII. Tabernakulum

1. Wszystkim księżom proboszczom i rektorom kościołów i kaplic, w których przechowuje się Przenajśw. Sakrament kładę na serce troskę o tabernakulum. Wszyscy winni dobrze znać przepisy Prawa Kanonicznego (kan. 1265—1271) oraz Instrukcję św. Kongregacji Sakramentów z roku 1938 (cfr. Zarz. Kurii Gorz. 1951, nr 4—6, str. 93—103) oraz dotychczasowe Zarządzenie Kurii na ten temat. Należy uczynić wszystko, co w naszej mocy, by nie narazić się na zarzut niedopilnowania Przenajśw. Sakramentu.

2. W niektórych parafiach istniał zwyczaj, by oświetlać tabernakulum wewnątrz. Zwyczaj ten jest sprzeczny z przepisami liturgicznymi i tam gdzie istnieje, należy go usunąć.
3. Przed lub z boku tabernakulum, w którym przechowuje się Najśw. Sakrament, ma się również świecić bez przerwy w dzień i noc przynajmniej jedna „wieczna lampa”. Ma ona wskazywać wyraźnie na obecność Najśw. Sakramentu i dlatego nie powinna być umieszczona przed krzyżem lub obrazem w nastawie ołtarza. Stolica Apostolska nadal zezwala na używanie światła elektrycznego przy „wiecznej lampie”. Tam jednak, gdzie to jest możliwe, niech księża proboszczowie zastosują oliwe lub wosk pszczelny. Lampa powinna być koloru naturalnego (białego) lub czerwonego.
4. Na tabernakulum nie powinno się umieszczać żadnych przedmiotów, służących do ozdoby lub dla innych celów. Jedynie krzyż można postawić, ale bez świeczników czy kwiatów. Jeżeli nie ma tronu do wystawienia Najśw. Sakramentu, można do tego użyć tabernakulum. Żadne inne figury (np. Złóbek) nie mogą być na tabernakulum umieszczone.

D. Rozporządzenie końcowe

1. Odwołuję niniejszym wszelkie dotychczas wydane przepisy ogólnodiecezjalne w powyższej materii i ogłaszam niniejszy dekret za jedynie obowiązujący we wszystkich kościołach i kaplicach publicznych i półpublicznych, nie wyłączając zakonnych, o ile nie posiadają specjalnego indultu.
2. Na wystawienie Najśw. Sakramentu poza dniami i wypadkami wyszczególnionymi wymagane jest odtąd specjalne zezwolenie Ordynariusza.
3. Powyższe rozporządzenie partykularne obowiązuje we wszystkich kościołach i kaplicach diecezji zgodnie z przepisami ogólnymi Prawa Kanonicznego od uroczystości Bożego Ciała 1962 r. servatis servandis.
4. Przewielebni Księża Dzesani względnie Proboszczowie i inne osoby odpowiedzialne zechcą dopilnować, by we wszystkich kościołach wzgl. kaplicach niniejsze przepisy były przestrzegane ku czci Boga i na pożytek dusz.

Gorzów Wlkp., dnia 1 czerwca 1962 r.

(L.S.)

(—) † Wilhelm Pluta
Ordynariusz
(—) Ks. Erdmann
Notariusz Kurii

P E R S O N A L I A

Mianowani administratorami :

- Ks. Aleksander Jaszczur z Białogórzyna do Cedyni
Ks. Józef Szalapski z Zieleniewa do Białogórzyna
Ks. Tadeusz Mośkał z Łubna do Budowa

Mianowani wikariuszami :

- Ks. Szczepan Stanisław — wik. zarządcą parafii Jesionowo
Ks. Jerzy Szlęzak — wik. substytutem w parafii Trzebiszewo

Ks. Antoni Kostecki — wik. w Rudkach z rezydencją w Lubnie

Ks. Jan Sobolewski — wik. par. św. Mikołaja w Wałczu

Ks. Józef Owsiak — wik. w Przylepie Starym

Zwolnieni:

Ks. Franciszek Gerszberg z obowiązków administratora parafii Jesionowo,
Ks. Kazimierz Szeliga z obowiązków administratora parafii Budowo i z diecezji,

Ks. Witold Jasionowski T. Chr. zwolniony z obow. wikariusza w Brojcach,

Ks. Norbert Stasek z obow. wik. w Sarbii i z diecezji,

Ks. Stanisław Ułaszkiwicz Stan. z obow. wik. w Szczecinie Zdrojach i z diecezji.

Urlopowani:

Ks. Kazimierz Ziemiński — urlop zdrowotny,

ROZPORZĄDZENIE MINISTRA FINANSÓW Z DNIA 20 LUTEGO 1962 R. W SPRAWIE PROWADZENIA KSIĄG PRZEZ KOŚCIELNE OSOBY PRAWNE ORAZ ZAKONY I KONGREGACJE DUCHOWNE.

Na podstawie art. 101 ust. 5 i 6 dekretu z dnia 16 maja 1946 r. o postępowaniu podatkowym (Dz. U. z 1957 i Nr 7, poz. 25) zarządza się, co następuje:

§ 1. Kościelne osoby prawne oraz zakony i kongregacje duchowne (domy generalne, prowincjalne, zakonne, klasztory) zwane dalej „zakonami”, obowiązane są prowadzić księgi rachunkowe i księgę inwentarza.

§ 2. 1. Kościelne osoby prawne i zakony posiadające źródła przychodów, które podlegają podatkowi obrotowemu, obowiązane są dla każdego źródła przychodu prowadzić księgi handlowe lub księgi podatkowe stosownie do przepisów obowiązujących w tym zakresie gospodarkę nie uspołecznioną.

2. Dla źródeł przychodów podlegających podatkowi obrotowemu, co do których istnieje obowiązek prowadzenia ksiąg podatkowych, kościelne osoby prawne i zakony obowiązane są ponadto prowadzić księgę przychodów i rozchodów.

3. Kościelne osoby prawne i zakony osiągające przychody z gospodarstwa rolnego obowiązane są prowadzić również księgę przychodów i rozchodów z gospodarstwa rolnego.

§ 3. Jeżeli dla źródła przychodów, o których mowa w § 2 ust. 1 prowadzone są księgi handlowe, w księgach tych powinno być wyodrębnione konto kościelnej osoby prawnej lub zakonu, wykazujące wszystkie wpłaty i pobrania ze źródeł przychodów.

§ 4. 1. Księgi rachunkowe (§ 1) oraz księgę przychodów i rozchodów (§ 2 ust. 2) należy prowadzić na drukach urzędowego nakładu zgodnie z objaśnieniami zamieszczonymi we wzorach ksiąg oraz przepisami niniejszego rozporządzenia.

2. Księgę przychodów i rozchodów z gospodarstwa rolnego należy prowadzić w rozmiarach i zakresie stosownym do charakteru gospodarstwa rolnego. Powinna ona wykazywać odrębnie co najmniej:

1. po stronie przychodów: przychody w naturze oraz przychody w gotówce ze sprzedaży produktów rolnych i wpłaty kościelnej osoby prawnej lub zakonu;
2. po stronie rozchodów: rozchody w naturze i gotówce związane z prowadzeniem gospodarstwa rolnego, sumy przekazane kościelnej osobie prawnej lub zakonowi, rodzaj, ilość i wartość produktów rolnych pobranych w naturze przez kościelną osobę prawną lub zakon.

§ 5. 1. Za prawidłowe księgi (§ 1 i § 4) uważa się księgi prowadzone prawidłowo pod względem formalnym (niewadliwie) jak i materialnym (rzetelnie).

2. Prawidłowe pod względem formalnym (niewadliwie) są księgi prowadzone zgodnie z przepisami niniejszego rozporządzenia oraz objaśnieniami zamieszczonymi we wzorach ksiąg.

3. Prawidłowe pod względem materialnym (rzetelne) są księgi prowadzone zgodnie z prawdą.

§ 6. 1. W razie stwierdzenia przez organ finansowy wadliwości ksiąg, polegających na formalnych usterkach i brakach, a nie mających w konkretnym przypadku istotnego znaczenia, organ finansowy powinien uznać księgę za dowód.

2. Przepis art. 158 dekretu z dnia 16 maja 1946 r. o postępowaniu podatkowym (Dz. U. z 1957 r. Nr 7, poz. 5) stosuje się odpowiednio przy ocenie ksiąg rachunkowych.

§ 7. Okresem rachunkowym jest rok kalendarzowy.

§ 8. 1. Strony ksiąg powinny być kolejno ponumerowane.

2. Księgi należy prowadzić w języku polskim i walucie polskiej. Zapisów do ksiąg należy dokonywać starannie i czytelnie atramentem lub ołówkiem kopiowym. Nie wolno pozostawiać odstępów w miejscach, które powinny być wypełnione. Niedopuszczalne jest skrobanie i zmywanie, wycieranie bądź usuwanie dokonanych zapisów innymi sposobami.

3. Omyłki prostuje się przez przekreślenie błędnego zapisu i wpisanie właściwej treści lub sumy w ten sposób, aby treść i sumy poprzedniego zapisu były czytelne. Prostownie omyłek powinno być podpisane przez osobę, która go dokonała.

§ 9. 1. Zapisy w księgach powinny być udokumentowane w sposób przewidziany przepisami art. 103 dekretu z dnia 16 maja 1946 r. o postępowaniu podatkowym.

2. Zapisy w księgach uznaje się za należycie udokumentowane dowodami wewnętrznymi, jeżeli dowody te określają cel wydatków i zaopatrzone są w datę i podpisy osób, które bezpośrednio dokonały wydatków i jeżeli wydatki te dotyczą:

1. kosztów przejazdów, diet i ryczałtów za noclegi w wysokości nie przekraczającej norm przewidzianych dla pracowników państw.
2. kosztów poniesionych na tragarzy itp.
3. poniesionych kosztów transportu, jeżeli zgodnie z przepisami transportu kwity przewozowe są odbierane przy wydawaniu przesyłki oraz kosztów dorożek, wózków ręcznych i rowerowych,
4. innych drobnych wydatków, które ze względu na swój rodzaj wyłączają możliwość uzyskania dowodu zewnętrznego i które nie przekraczają 10/00 przychodu.

3. Przychody ze składek i ofiar, na które brak jest odpowiednich dowodów, powinny być udokumentowane dowodami wewnętrznymi w formie protokołów, podpisanych przez cztery osoby.

§ 10. 1. W księgach rachunkowych, inwentarzowych oraz przychodów i rozchodów — (§ 2 ust. 2 i 3) wszelkie zdarzenia podlegające ujawnieniu w tych księgach powinny być uwidocznione na odpowiednich kontach w dniu, w którym nastąpiły.

2. Organ finansowy właściwy w sprawach podatku dochodowego może w przypadkach wyjątkowych, na wniosek kościelnej osoby prawnej lub zakonu, zezwolić na księgowanie najpóźniej w dniu następnym, jeżeli uzasadnione to jest strukturą i rozmiarem działania jednostki.

3. Z końcem każdego roku kalendarzowego księgi rachunkowe oraz księgi przychodów i rozchodów powinny być zamknięte w terminie do dnia 15 stycznia następnego roku przy równoczesnym sporządzeniu zestawienia wyników działalności z podziałem na poszczególne tytuły i źródła przychodów.

4. Księgi rachunkowe i związane z nimi dowody księgowania należy przechowywać przez lat 5, licząc od końca roku, którego księgi dotyczą.

5. Prowadzący księgi rachunkowe obowiązani są przechowywać również przez okres podany w ust. 4 niezależnie od dowodów stanowiących podstawę księgowania, wszystkie dokumenty wystawione w ramach istniejącego systemu kontroli wewnętrznej, jak również wszelkie inne dokumenty otrzymane w związku z osiąganymi przychodami i ponoszonymi wydatkami.

§ 11. 1. Organ finansowy szczebla wojewódzkiego w szczególnie uzasadnionych wypadkach, na wniosek kościelnej osoby prawnej lub zakonu, może zezwolić na prowadzenie zamiast księgi rachunkowej innego rodzaju księgi, jeżeli księgi rachunkowe ze względu na charakter jednostki i rozmiar działania są niewystarczające do prawidłowego przedstawienia działalności jednostki, pod warunkiem, że księgi te będą zawierały zespoły kont dla przychodów i wydatków według rodzajów wymienionych w księgach, o których mowa w § 4.

2. Organ finansowy właściwy w sprawach podatku dochodowego może na wniosek strony zezwolić na prowadzenie i przechowywanie ksiąg wraz z dokumentami poza lokalem siedziby kościelnej osoby prawnej lub zakonu.

§ 12. 1. Księgi powinny obejmować wszystkie przychody i rozchody zarówno w gotówce, jak w naturze, bez względu na ich rodzaje.

2. Przychody i rozchody jednostek organizacyjnych kościelnych osób prawnych i zakonów nie będących podmiotami podatkowymi w rozumieniu przepisów o podatkach obrotowym i dochodowym powinny być objęte księgami jednostki zwierzchniej.

§ 13. 1. Przychody i rozchody w naturze powinny być księgowane według wartości rynkowej w dniu ich świadczenia.

2. Jeżeli przychodem w naturze jest nadzwyczajny dar, który został w całości przekazany przez kościelną osobę prawną lub zakon organom opieki społecznej lub organizacjom społecznym powołanym do celów opieki społecznej, taki przychód i rozchód może być księgowany w wartości poniesionych kosztów lub ewidencyjnie w wartości 1 zł.

§ 14. 1. Księgę inwentarzową, obejmującą wszystkie składniki majątku nieruchomego i ruchomego, należy prowadzić według następujących działów (rodzajów) tych składników:

1. nieruchomości gruntowych i budynkowych,
2. przedmiotów kultu religijnego (trwałego użytku),
3. przedmiotów i urządzeń przedsiębiorstw,
4. inwentarza żywego i martwego gospodarstw rolnych,
5. innych ruchomości.

2. Strony ksiąg powinny być ponumerowane i przesnurowane oraz powinny zawierać następujące rubryki zapisów: numer kolejny, datę nabycia, treść tj. rodzaj składnika majątkowego, ilość, wartość oraz datę i podstawę wykreślenia składnika majątkowego z księgi.

3. Wartość składników majątkowych należy określać według kosztów nabycia, a pochodzących z darowizn, z wyjątkiem składników, o których mowa w § 13 ust. 2 — według ceny rynkowej z dnia otrzymania. Zamiast określenia wartości przedmiotów majątkowych nabytych przed dniem 1 maja 1972 r. może być podany dokładny ich opis.

4. Wykreślenie poszczególnych składników majątkowych z księgi wskutek ich sprzedaży, zużycia itp. powinno być odpowiednio udokumentowane.

§ 15. Księgi, o których mowa w § 2 ust. 3 i § 4, przed rozpoczęciem okresu rachunkowego, a księga inwentarzowa przed jej założeniem, powinny być przedstawione do poświadczenia organowi finansowemu, właściwemu w sprawach podatku dochodowego.

§ 16. Traci moc rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 24. III. 1959 r. w sprawie prowadzenia ksiąg rachunkowych przez kościoły i inne związki wyznaniowe (Dz. U. Nr 23, poz. 150).

§ 17. 1. Rozporządzenie wchodzi w życie z dniem 1 maja 1962 r.

2. Stan gotówki i salda w instytucji kredytowej istniejące na dzień 1 stycznia 1962 r. oraz ogólne sumy przychodów i rozchodów za okres od dnia 1 stycznia 1962 r. do dnia 30 kwietnia 1962 r. powinny być przeniesione z dniem wejścia w życie niniejszego rozporządzenia do ksiąg, o których mowa w § 4 według poszczególnych tytułów.

Minister Finansów: J. Albrecht.

(Dz. U. Nr 18 z dnia 26. III. 1962 r.).

II.

ZMIANY RUBRYK W NOWYM MSZAŁE.

W kwietniu 1962 r. ma się ukazać nowe wzorcowe wydanie Mszału z uwzględnieniem zmian, jakie wprowadza obecna reforma liturgiczna oraz zarządzenia Kongregacji Obrzędów, skierowane do wydawców ksiąg liturgicznych: Brewiarza i Mszału.

Podamy tutaj tylko niektóre, najbardziej praktyczne zmiany rubryk Mszałnych w nowym wydaniu Mszału.

I. Zmiany ogólne.

- a) Tekst modlitw ma być tak rozmieszczony, żeby uniknąć przewracania stron przy odmawianiu antyfony do Introitu, Oracji, Offertorium, Sekrety, Po komunii oraz innych modlitw odmawianych z rozłożeniem i podniesieniem rąk.

Podobnie każda prefacja ma być umieszczona na oddzielnej stronie. Kanon tylko poprzedza obraz Krzyża na lewej stronie bez innych rysunków, np. Wieczerzy Pańskiej itp.

- b) Zakończenie modlitw. Poza modlitwami we Mszy św. i Brewiarzu, które posiadają długie zakończenie, wszystkie inne modlitwy mają zakończenie krótkie. Stąd będzie krótkie zakończenie modlitw przy poświęceniu gromnic, popiołu, palm, wody święconej.
- c) Poświęcenie gromnic (2, II.). Przy poświęceniu gromnic opuszcza się: Ant. Exurge, Gloria, Flectamus genua. Opuszcza się także całowanie ręki Celebransa i gromnic przy ich rozdawaniu („in rubrica „Tum dignior” verba „nec osculatur manum illius” necnon: „candelam et manum celebrantis osculantibus deleantur”). Gromnice zapala się podczas Mszy św. na Ewangelie i na Kanon, a więc tylko do „Per omnia saecula saeculorum” przed Pater noster.
- d) Poświęcenie popiołu w Środę Popielcową. Oprócz poświęcenia popiołu przed główną Mszą św. ranną lub wieczorną, o ile na nią Ordynariusz pozwoli z racji licznego udziału wiernych można poświęcić w sposób uproszczony, tzn. bez śpiewu, wczesnym rankiem czy to w związku ze Mszą św. dla tych, którzy o to proszą, a nie mogą nawet w wieczornej Mszy św. uczestniczyć.

- e) W środy i soboty dni kwartalnych oraz w Wielki Piątek (W. Piątek obecnie nazywa się FERIA VI in PASSIONE ET MORTE DOMINI, a w Wielki Tydzień Hebdomada Sancta) na słowa „Flectamus genua” wraz z celebransem wszyscy klękają i przez chwilę klęcząc modlą się. Wstają na słowa „Levate”. Wykreślono V. przy Flectamus i R. przy Levate, gdyż nie stanowią one jak dawniej wezwania i odpowiedzi, lecz wymawia je ta sama osoba: podczas Mszy św. czytanej Celebrans, a podczas uroczystej śpiewa diakon.

W sobotę dni Kwartalnych mamy dwa formularze Mszy św. Jeden długi dotychczasowy, mający zastosowanie podczas Mszy konwentalnych (katedra) i święceń, a drugi krótki — dla innych Mszy św.

Nie tylko podczas wyższych święceń, jak było dotąd, lecz podczas każdego święceń jest komemoracja rytualna (in collatione ordinum) pod jednym zakończeniem z pierwszą modlitwą.

Gdy w Dni Krzyżowe nie można odbywać procesji i Ordynariusz zamiast niej wyznaczy inne modły, które poprzedzają Mszę św. wtedy również ma zastosowanie nr 424 Kodeksu lit. tj. opuszcza się całą ministranturę aż do Introitu wyłącznie.

- f) Boże Ciało. Przez siedem dni po tej uroczystości, można odprawiać dwie Msze św. o Najśw. Sakramencie jako wotywy 2 klasy. U nas jeszcze przed Kodeksem lit. ze względu na popularność tego eucharystycznego nabożeństwa Biskupi pozwolili na odprawianie przez „octawę” Mszy św. z dnia z wystawieniem Najśw. Sakramentu oraz Nieszporów. Po ukazaniu się Kodeksu lit. Ksiądz Prymas dekretem z dnia 25. III. 1961 r. pozwolił na 7 lat na dwie Msze św. o Najśw. Sakramencie jako wotywy 2 klasy z Sekwencją i błogosławieństwem Najśw. Sakramentem; jedna Msza św. może być odprawiona wieczorem.
- g) Msze wotywne. Wśród nich są nowe: w 25 i 50-lecie pożycia małżeńskiego czy jubileuszowe, w dniu ślubów zakonnych, o powołania kapłańskie i zakonne i wytrwanie w nich (3 różne formularze, kolor biały).

Biskup diecezjalny spośród trzech rocznic: wyboru, konsekracji i przeniesienia (translokata) wybiera jedną, którą obchodzi cała diecezja. W katedrze jest ona wotywą 2 klasy.

Ślub w czasie Mszy św. Można udzielać uroczystego błogosławieństwa nawet na Mszy św. w niedzielę i święta 1 klasy, dodając komemorację pod jednym zakończeniem „pro sponsis”. Ciekawa jest rubryka o przemówieniu do nowożeńców pod koniec Mszy św.: „Ante orationem”, „Deus Abraham”, dicto „Ita Missa est”, sacerdos antequam populo benedicat... Moneat (in fine Missae pro sponsis) eos sacerdos gravi sermone, ut in Dei timore manentes et alterutrum diligentes mutuam fidem et coniugalem castitatem servent, atque prolem in catholica religione sedulo instituant. Postea eos aspergat aqua benedicta, et dicto „Placeat tibi Sancta Trinitas”, det benedictionem; et legat, ut solitum est, initium Evangelii secundum Joannem”.

W 25 lub 50-lecie małżeństwa na wyrażenie wdzięczności odprawia się Mszę św. wotywną 2 kl. o Trójcy Przenajświętszej lub o Matce Bożej z komemoracją „pro gratiarum actione” pod jednym zakończeniem. Po zakończeniu Mszy św. odmawia się modlitwy podane w Rytuale (Rytułał dla Polski str. 367—371).

W rocznicę śwycy święceń kapłańskich każdy kapłan może dodać do modlitwy Mszy modlitwę za siebie pod jednym zakończeniem (pro seipso — nr 451—452).

- h) Msze usunięte przez Kodeks lit. z powszechnego kalendarza i zaliczone obecnie do Mszy „pro aliquibus locis”: św. Krzyża (3. V.), św. Jana (6. V.), św. Michała Arch. (8. V.), św. Piotra w Okowach (1. VIII.). Znalezienie św. Szczepańa (3. VIII) — mogą być odprawiane w miejscowościach, gdzie dotąd uroczysto obchodzono te dni i nadal chce się je obchodzić, uwzględniając nr 34 d) Instrukcji o rewizji diecezjalnej rubrycei.
- i) Msze żałobne. Jak dotąd formularz Mszy żałobnej 1, 2, 3 kl. za kapłana będzie brany z Dnia Zaduszego (pierwszy formularz) z odpowiednią modlitwą. Stąd przy Mszy rocznicowej rubryka dodaje — „qui non sunt sacerdotes”. Gdy odprawia się w ogólnej intencji za zmarłych, bierze się Mszę św. „quotidiana” z modlitwą „Fidelium” dwie pozostałe modlitwy opuszcza się. Gdy po Mszy św. jest „Absolucja” przy katafalku lub całunie, opuszcza się wtedy we Mszy św. ostatnią Ewangelię.

Podczas pogrzebu śpiewa się na początku i na końcu całą antyfonę „Exultabunt” i „Ego sum”.

W sobotę, gdy jest Officjum o Matce Bożej „in Sabbato”, nie dozwolona jest Msza żałobna „quotidiana” (4 klasy), chociaż to jest dzień liturgiczny 4 klasy. Może ona bowiem być odprawiona tylko w Ferie 4 klasy (nr 423), ale nie w innym dniu liturgicznym 4 kl., jak ta właśnie sobota. Kodeks lit. rozróżnia Msze wotywny 4 kl., które są dozwolone nie tylko w ferie, lecz i w dni liturgiczne 4 kl. (nr 387).

- j) Aspersja niedzielna. Asperges i psalm śpiewają śpiewacy. Przy poświęceniu wody w modlitwie „Immensam” opuścić należy wyraz „et sanctificare”, zakończenie krótkie: „Per Christum Dominum nostrum Amen”.

To samo zakończenie jest również po modlitwie „Deus, qui ad salutem” i „Deus invictae”. Przy wsypywaniu soli do wody opuścić rubrykę „ter”.

Aspersji w niedzielę wielkanocną dokonuje się wodą poświęconą w Wigilię Wielkanocną, przed waniem do niej Olejów św.

II. Niektóre zmiany rubryk odnoszących się do odprawiania Mszy św.

- a) Nazwy Mszy: czytana (dotąd — prywatna), śpiewana, uroczysta (z asystą diakona i subdiakona).
- b) Modlitwy przed i po Mszy św. (preparacja i dziękczynienie). Sprawa dotąd tak różnie co do obowiązku tych modlitw interpretowana, obecnie jasno została określona; jako przygotowanie i dziękczynienie mogą być odnawiane te modlitwy lub inne, jedne i drugie pozostawiono „ad libitum”. Odnośnie rubryki brzmi: „Sacerdos Missam celebraturus orationi aliquantulum vacet, precibus inferius positis, ad libitum adhibitis”. Gdy się te modlitwy odmawia, opuszcza się Dominus vobiscum. Po Mszy św. odmawia się: ...canticum Benedicite, vel alias preces, quas maluerit. Postquam paramenta deposuerit, gratiarum actionem per temporis spatium conveniens protrahit, preces infrascriptas persolvens, vel alias pro sua devotione”.
Nie wspomina również rubryka o odmówieniu przed Mszą św. Matutinum i Laudes. Opuszczono to zalecenie chyba dlatego, że „godziny kanoniczne ustanowione (zostały) dla uświęcenia rozmaitych godzin naturalnego dnia” (nr 142). „Jutrznię dla słusznej przyczyny wolno odmówić w godzinach popołudniowych poprzedniego dnia, byleby nie przed godziną czternastą” (nr 143) a „Laudes”, ponieważ są wspólną modlitwą poranną w chórze, odmawia się wcześniej rano; wypada przestrzegać tego również w odmawianiu samotnym (nr 145).
- c) Usunięta została rubryka, że kapłan wychodzi z Mszą św. i wraca z głową nakrytą biretem. Opuszczono słowa: „capite cooperto”.
- d) Nr 424 Kodeksu lit. wylicza, kiedy kapłan opuszcza całą ministranturę tj. ps. 42 z antyfoną Confiteor, Aufer... Oremus aż do ucałowania ołtarza wyłącznie: MB Gromniczej, Popielec, II Niedz. Męki Pańskiej czyli Palmowa, Wigilia Wielkanocna, Dni Krzyżowe, o ile Msze poprzedzone zostały przepisaniem poświęceniem, modłami, procesją itd.
- e) Uproszczone przepis o skłonie głowy na imię Jezus, Maryja, Świętych i Błogosławionych, gdy jest o nich odprawiana Msza św. lub wymieniani są tylko w memoracji, a także na imię Papieża. Rubryka mówi tylko „caput inclinat” i nie wspomina, czy jest to ukłon głęboki, czy mierny, czy w stronę krzyża (Jezus) czy w stronę Mszału. Zasadniczo to będzie ukłon w stronę Mszału. Odnośna rubryka brzmi: „Cum in oratione, vel alibi in Missa, pronuntiatur nomen Jesu vel Mariae, itemque cum exprimitur nomen Sancti vel Beati de quo dicitur Missa aut commemoratio vel Summi Pontificis, sacerdos caput inclinat. Si plures orationes sint dicendae, idem in eis, in voce, extensione manuum, et capitibus inclinatis, quod supra dictum, est, observatur”.
Pozostają jednak nadal skłony głębokie przy pewnych modlitwach, jak podczas „Confiteor” przed „Munda cor”, „Te igitur”, „Supplices”.
- f) We Mszy św. czytanej mówi się głośno te modlitwy, które są śpiewane (nr 511).
- g) Podczas Mszy św. śpiewanej Celebrans może zastosować okadzenie, jak podczas Mszy św. uroczystej. Okadza Ołtarz, Ewangelię, dary (oblata) po ofiarowaniu.

- h) Podczas Mszy św. uroczystej, gdy subdiakon śpiewa Lekeje, a później ją czyta po polsku, Celebrans siedzi i jak wszyscy słucha, co jest czytane.
- i) Prefacja: na słowa: „Gratias agamus” łączy ręce, a na „Domino Deo nostro” podnosi oczy i skłania głowę w stronę Krzyża.
- k) Gdy mówi: „Agnus Dei” dawna rubryka „inclinato capite”, obecnie tylko „inclinatus”.
- l) Największa zmiana w klękaniu przy udzielaniu Komunii św. Po swej Komunii św. Celebrans otwiera tabernakulum, klęka, wyjmuje puszkę, stawia na korporale, otwiera, bierze komunikat, odwraca się do ludu i mówi: „Ecce Agnus Dei...”. Wraca po udzieleniu Komunii św., stawia puszkę na korporale, zamyka, wstawia do tabernakulum, klęka i zamyka. Obecnie wyjście puszek, postawienie na korporale, otwarcie jest wzięte jako jedna czynność, stąd praktycznie tylko raz klęka, gdy otworzy tabernakulum i drugi raz, gdy zamyka, inne ukłęknięcia odpadają.
- m) Post eucharystyczny według Motu Proprio „Sacram Communionem”. Wzięta stąd rubryka gorąco zachęca do zachowania dawnej karności postnej, kto może. „Usilnie jednak zachęcamy kapłanów i wiernych, dla których jest to możliwe, aby zachowywali dotychczasową i cziłgodną formę postu eucharystycznego przed Mszą św. i Komunią”.
- n) Jeżeli po wypiciu Krwi Przenajśw. zostanie partykuła w kielichu, palcem ją zbliży do skraj kielicha i spożyje, albo wleje wody (dawniej wina) i spożyje przed ablucją.
- o) Jeżeli podczas udzielania Komunii św. upadnie na ziemię komunikat albo okruchy, ze czcią podejmie, zwilży to miejsce wodą, wytrze purifikaterzem, a gdy na ubranie nie potrzeba wymycia. Si super vestes mulieris cadat, ipsa particulam accipiat et sumat.
- (Miesięcznik Pastorski Płocki — kwiecień 1962).

ODPUSTY NADANE NA RÓŻNE MODLITWY.

1. Każdy, kto choć raz w tygodniu odmawia koronkę, różaniec, lub cząstkę różańca, officium parvum, nieszpory lub jeden nokturn z laudesami, officium defunctorum, psalmy pokutne albo gradualne, każdy kto choć raz w tygodniu spełnia tzw. uczynki miłosierdzia np. daje jałmużnę, nawiedza chorych, modli się za żywych i umarłych, uczestniczy we Mszy św., a nadto wypowiada się i przystąpi do Komunii św. i pomodli się na intencję Ojca św. będzie mógł zyskać odpust zupełny w uroczystość Bożego Narodzenia, Trzech Króli, Zmartwychwstania Pańskiego, Wniebowstąpienia, Zielonych Świąt, Trójcy Św., Bożego Ciała, Najśw. Serca Jezusowego, Chrystusa Króla, Oczyszczenia, Zwiastowania, Wniebowzięcia, Narodzenia, Niepokalanego Poczęcia, Macierzyństwa Najśw. Maryi Panny, Matki Bożej Królowej, Narodzenia św. Jana Chrzciciela, św. Józefa (19 marca), św. Józefa Rzemieślnika (1 maja), św. Ap. Piotra i Pawła, św. Andrzeja, św. Jakuba, św. Bartłomieja, św. Mateusza, św. Szymona, św. Judy, św. Macieja i w uroczystość Wszystkich Świętych.

Jeżeli zaś ktoś nie przystąpił do spowiedzi i Komunii św. wzbudził jednak w sobie żal doskonały i pomodlił się na intencję Ojca św., w wyżej wymienionych dniach, za wyliczone czynności może zyskać odpust 7 lat.

Nadto za samo wykonanie, któregoś z wyszczególnionych czynów pobożnych lub miłosiernych, zyskać może odpust cząstkowy 3 lat.

2. Kapłani, którzy nie mając słusznej przeszkody, zwykli codziennie odprawiać Mszę św. i celebrujący w wyżej wymienione uroczystości, zyskać mogą odpust zupełny, jeżeli przystąpią do spowiedzi św. i pomodlą się na intencję Ojca św.

Za samo zaś odprawienie Mszy św. mogą zyskać odpust cząstkowy 5 lat.

3. Zobowiązani do odmawiania brewiarza, odmawiając go, mogą również we wspomnianych dniach zyskać odpust zupełny pod warunkiem odprawienia spowiedzi, przystąpienia do Komunii św. i odmówienia modlitwy na intencję Ojca św.

Za odmówienie zaś brewiarza z sercem skruszonym mogą zyskać odpust cząstkowy 5 lat.

4. Każdy, kto w południe i pod wieczór odmówił Anioł Pański, a w czasie wielkanocnym Królowo Nieba (Regina Coeli) albo (gdy nie zna tych modlitw) 5 Zdrowaś Maryjo, również każdy, kto po północy odmówi psalm De profundis, w wypadku zaś, gdy go nie zna Ojcie nasz, Zdrowaś Maryjo i wieczny odpoczynek za zmarłych, zyskuje odpust cząstkowy 500 dni.

5. Ten sam odpust zyskuje każdy, kto w piątek przez pewien czas pobożnie rozważy Mękę lub Śmierć Chrystusa Pana i trzykrotnie odmówi Modlitwę Pańską i Pozdrowienie Anielskie.

6. Załujący za grzechy po rachunku sumienia i postanawiający poprawę, jeśli pobożnie odmówi Ojcie nasz, Zdrowaś i Chwała Ojcu ku czci Przenajświętszej Trójcy, albo 5 Chwała Ojcu na pamiątkę pięciu Ran Chrystusa Pana, zyskuje odpust cząstkowy 300 dni.

7. Odmawiający przynajmniej jedno Ojcie nasz, Zdrowaś za konających, zyskuje odpust cząstkowy 100 dni.

8. Kto wreszcie w czasie konania wyspowiadał się, przyjął Komunię św., pobożnie poleca duszę swą Bogu lub przynajmniej wzbudził sobie żal doskonały i wzywa Imienia Jezus (przynajmniej w sercu, jeśli usta nie może), śmierć zaś przyjmuje z poddaniem się woli Bożej, jako należną za grzechy, zyskuje odpust zupełny.

U w a g i :

1. Odpusty papieskie nakładać można na koronki, różańce, krzyże, krzyżyki, na małe statuy, szkaplerze, byleby tylko nie były z cyny, ołowiu, szkła detego i pustego lub z innego materiału kruchego lub łatwo ulegającego zniszczeniu.

2. Obrazy mają przedstawiać świętych kanonizowanych, lub innych, o których jest wzmianka w martyrologium.

3. Aby ktoś mógł zyskać odpust zupełny apostolski koniecznym jest, aby rzecz poświęconą przez Ojca św. lub kapłana mającego odpowiednią władzę, ze sobą nosił lub w inny godny przechowywał w domu.

4. Na mocy wyjaśnienia Ojca św. niniejszy dekret nie uchyla poprzednio udzielonych odpustów za odmawianie tych samych modlitw, ćwiczeń pobożnych i wykonywanie uczynków miłosierdzia chrześcijańskiego.

Dan w Rzymie, w gmachu Św. Penitencjarii Apostolskiej dnia 22 listopada 1958 r.

(—) N. Card. Canali, Paenitentiaris Maior

(—) I. Rossi, a Secreti

CO ZLECENIODAWCA POWINIEN WIEDZIEĆ
O MALARSTWIE MONUMENTALNYM

Technologia kościelnych sztuk plastycznych powinna być znana każdemu księdzu zleceniodawcy od strony praktycznego wykorzystania i przystosowania jej do swoich założeń i celów w pracach monumentalnych. Zakładając dekorację ścian wewnętrznych kościoła, rzadca kościoła powinien być zdecydowany w jakiej technice ma ją przeprowadzić i musi o niej wiedzieć wszystko co prowadzi do tego celu. Przede wszystkim musi wiedzieć, że zarówno wśród rzemieślników jak i wśród artystów nie ma na ogół technologa na miarę robót monumentalnych. Wśród artystów znajdują się nieliczne jednostki, a wśród rzemieślników nie ma ich zupełnie, ponieważ ten zawód ten ogranicza się tylko do robót sezonowych (pokojowych, klejowych), a organizacje zawodowe zupełnie zaniechały kształcenie w tym zawodzie uczniów. Z resztą zwykle wiadomości z tej dziedziny wiedzy, jeżeli nie nabyto ich drogą rzetelnych studiów, pochodzą w znacznej większości, ze źródeł bardzo wątpliwej wartości. Wykonawca tak przygotowany do realizowania zlecenia o charakterze monumentalnym, naraża nieświadomego zleceniodawcę na nieobliczalne straty, które ukazują się dopiero po upływie pewnego czasu, a czasem i zaraz w czasie pracy. Jeżeli zleceniodawca zna się, ze swego punktu widzenia, to przerwie pracę, a jeżeli nie zna się, ponosi nieraz bardzo ciężkie konsekwencje. Trudno jest tutaj coś poradzić, bo przeważnie wielki artysta jest słabym technologiem i często angażuje się go do prac w kościele z bardzo różnych względów, a o stronie wykonania technicznego zapomina się zupełnie, gdy dla zleceniodawcy jest to z reguły sprawa zasadnicza. Znałem taki wypadek przed wojną, gdzie kościół pomalowany był artystycznie bez zarzutu i polichromia stanowiła prawdziwe dzieło sztuki, ale już po dwóch latach drobno-ustroje tak uszkodziły malowidło, że prawie nie było go widać. Polichromia pochłonęła duże sumy i ambicją proboszcza było uratować ją, wtedy to pierwszy raz w praktyce zawodowej i naukowej miałem sposobność zmobilizowania swojej wiedzy i zastosowania jej w praktyce. Wtedy stwierdziłem jak wiele ludzi mają tupetu, podejmując się tak bardzo odpowiedzialnego przedsięwzięcia, będąc zupełnie analfabetami w sprawach technologicznych. Zleceniodawca niestety nie miał najmniejszego pojęcia o sposobach wykonywania prac monumentalnych, chociaż był wielkim estetą i rzetelnym znawcą sztuki w ogóle, a sztuki kościelnej w szczególności. Dlatego też chciałem tutaj zwrócić uwagę na niektóre wiadomości z zakresu kościelnych sztuk plastycznych.

Zleceniodawca podejmując prace, poza tą zasadniczą wiadomością o braku odpowiednich technologów do prac monumentalnych, musi wiedzieć jakie podejmie prace pod względem artystycznym; polichromię gładką, ornamentalną czy figuralną i jak ewentualnie rozwiązać dekorację, tematycznie biorąc pod uwagę właściwości dydaktyczne i znaczeniowe odnoszące się do tematu. Te orientacje pomagają w stosowaniu technik, które nie wszędzie muszą być jednakowe. Jeżeli zleceniodawca nie ma zamiaru, dla jakiegokolwiek powodu, przeprowadzać prac dekoracyjnych o charakterze artystyczno - twórczym (ornamentalnym, symbolicznym czy figuralnym), a chce tylko prowizorycznie, na pewien czas wewnątrz odświeżyć, także musi traktować pracę tę jako ornamentalną i wliczyć ją jako pierwszy etap pracy przyszłego zamierzenia monumentalnego, którego ma dokonać sam, albo jego następcą.

W pierwszym wypadku musi wiedzieć ile obrazów lub symboli musi być, według jego zdania, uwzględnione, a ile przestrzeni wolnej i wtedy

dopiero będzie mógł zorientować się jakie techniki weźmie pod uwagę. Trzeba wiedzieć, że poszczególne techniki muszą różnić się w cenie i to pozwoli zleceniodawcy skalkulować całość przedsięwzięcia, stosownie do jego możliwości materialnych.

W drugim wypadku musi pamiętać, że podejmuje stosunkowo duży wysiłek przygotowawczy, chociażby nawet stawiając rusztowanie i to musi opłacić się mu i dlatego nie może traktować tej pracy, jako pracy sezonowej na pewien czas. Tak musi być ta praca pomyślana, żeby ona stanowiła już pierwszy etap do prac, które nastąpią w przyszłości, chociażby nawet za parę lat. Bo w dalszym ciągu trzeba pamiętać, że praca wykonana prowizorycznie, powiedzmy w technice sezonowej, względnie bardzo taniej, a nie zsynchronizowana z następnymi etapami, musi pociągać za sobą proces czyszczenia ścian, co powoduje koszt dodatkowy zupełnie niepotrzebny. Dlatego też zleceniodawca musi wiedzieć jaką technikę trzeba zastosować, ażeby uniknąć niepotrzebnych kosztów. W tym wypadku, jeżeli tynki są surowe, nie malowane, nie wolno ich zanieczyszczać żadnymi prowizorycznymi technikami, a szczególnie klejowo przy użyciu kredy lub tzw. tonu. Natomiast technika wapienna może mieć miejsce w zastosowaniu jako pierwszy etap pracy, ale to trzeba przeprowadzić bardzo umiejętnie i fachowo. Tego etapu pracy nie może dokonać, ani murarz, ani malarz pokojowy, jeżeli nie ma należytego doświadczenia. Na surowym tynku, daje się tzw. „białko”. To białko może być zakoloryzowane i w ten sposób można otworzyć dekorację prowizoryczną, na którą będzie można, po oczyszczeniu mechanicznym, położyć technikę temperową, która wymaga czystości tynku. Jeżeli tynk jest zanieczyszczony starymi pobiałami, tj. warstwami starego malowidła, musi być bezwzględnie oczyszczony i zatarty sposobem murarskim, tj. musi być położona bardzo cienka warstwa zaprawy murarskiej, którą nazywają „szlichtą”. Na tę warstwę daje się białko i dopiero na tym podłożu — gruncie kładzie się polichromię gładką lub ornamentalną, względnie figuralną, ale ta ostatnia czasami wymaga zupełnie innego, specjalnego przygotowania podobrazia, ponieważ może być wykonana w zupełnie innej technice niż pozostałe ściany.

Stosowanie mydła pod warstwą polichromii, robi się w celu izolacyjnym, a nie jak istnieje powszechne mniemanie w celach czyszczących tynk, lub zmywający ściany. Poza tym mydło spełnia rolę wiążącą pomiędzy gruntem a warstwą pobiałą, tj. warstwą polichromii, a także utrzymującą warstwę pobiałą w odpowiedniej konsystencji na tynku. Wapno np. zbyt tłuste może powodować spływanie koloru pobiałą. Mydło przeciwstawia się temu.

W ściennym malarstwie dekoracyjnym rozróżnia się kilkanaście monumentalnych technik zasadniczych, które nie wyczerpują możliwości stworzenia innych. Między innymi, najważniejsze techniki monumentalne są: mozaika, fresk mokry, fresk suchy, sgraffito, techniki temperowe, tj. połączenie spoiwa wodnego ze spoiwem tłustym, olejnym, lub innym, przy pomocy zmydlenia; technika kazeinowa, technika woskowa olejna, technika krzemianowa, technika enkaustyczna, w której spoiwem jest głównie wosk kładziony przy pomocy gorących żelazek i wreszcie technika wapienna. Technika klejowa jest zupełnie nieodpowiednia do robót kościelnych w ogóle i nie bierze jej się pod uwagę.

Pojęcie techniki wyraża się w spoiwie, barwnik na to nie wpływa, ale zastosowanie odpowiednich barwników do poszczególnych technik ma swoje znaczenie. Do technik monumentalnych musi być użyty barwnik w wysokim gatunku i tam gdzie w skład spoiwa wchodzi spoiwo tłuste, olejne, należy użyć barwników olejnych; do technik wapiennych, barwników od-

pornych na alkalia, tj. trwałych w wapnie, mineralnych sztucznych lub naturalnych. Technika mozaikowa nie wymaga barwin w proszku, a barwiną w tej technice jest szkliwo mozaikowe barwne w kosteczkach.

Technika mozaikowa. Technika ta jest rzadko stosowana ze względu na znaczny koszt wykonania, brak odpowiedniego materiału i specjalistów. W technice tej wykonuje się dzieło bezpośrednio na murze z cegieł odpowiednio przygotowanym i przystosowanym do przeniesienia rysunku, na który nanosi się szpachelką masę spajającą, w którą wciska się szkliwo mozaikowe. W ten sposób powstaje dzieło tworzone po malarsku. Może być inny sposób wykonania, który można nazwać rzemieślniczym. Na kartonie kolorowym położonym pod tafłę szklaną układa się szkliwo licem do spodu, a z wierzchu zalewa się masą specjalną. W ten sposób można wykonać małe partie i łączyć segmentami w całość na ścianie. To wymaga dużej wprawy i pewnego rodzaju sztuki, żeby całość na tym nie ucierpiała. Uduje się to na ścianach prostych, a na kolistych i pochyłościach wymaga pewnego rodzaju inżynierii. W ten sposób wykonywany karton, na ścianie wypadnie w negatywie i o tym trzeba pamiętać.

Prawdziwe szkliwo mozaikowe rozporządza około czterystoma odcieniami kolorystycznymi. Taki materiał już w dwustu odcieniach daje duże możliwości artystyczne, nawet jeżeli karton wykonywany jest sposobem malarskim. Sposób rzemieślniczy nie wymaga dużej ilości odcieni, ponieważ technik układając nie komponuje kolorystycznie, a dobiera kolory i nie może zmienić dzieła pod względem artystycznym. Układanie mozaiki jest niezwykle pracowite. W ciągu dziesięciogodzinnego dnia może ułożyć zaledwie około dwudziestu decymetrów, a w tygodniu roboczym przy tej samej dziennej liczbie godzin pracy, ułoży się jeden metr kwadratowy. Teraz można uprzytomnić sobie ile trzeba, za samo tylko ułożenie, zapłacić artyście, jeżeli on sam układa wprost na ścianie, bo w tej pracy nikt go nie może zastąpić, jeżeli to jest jego projekt. To daje podstawę do kalkulacji, zasadniczej i orientującej z grubsza.

Szkliwo włoskie posiada wymiary przeważnie $1 \times 1 \times 1,5$ cm, ale są też 2×2 cm o grubości 0,5 cm, są też kosteczki mniejsze i zupełnie małe. Szkliwo kupuje się na wagę. Na jeden metr kwadratowy wychodzi 16 kg szkliwa.

Zamiast szkliwa używa się także tłuczki ceramicznej- ale to nie daje pożądaných efektów malarskich i do tego takich możliwości artystycznych jakie daje szkliwo oryginalne. Tłuczka nie posiada intensywności koloru i takiej rozpiętości gam kolorystycznych i dlatego nie może być jednakowo traktowana na równi ze szkliwem oryginalnym.

Fresk mokry czyli tak zwane „al fresco”, po mozaice jest najtrwalszą techniką monumentalną. Dziś fresk w kościołach jest mało stosowany ze względu na duży koszt i brak odpowiednich specjalistów wśród artystów. Technikę tę też rozpoczyna się od cegły, tak samo jak mozaikę. W miejscu, gdzie ma być fresk musi być tynk usunięty i cegły dokładnie oczyszczone. Poza tym cegły muszą być równe co do koloru; nie może być w tej płaszczyźnie cegieł zeszkliwionych, tj. takich, które wydają się być ciemniejsze, przepalone. Takie cegły się wycina i wstawia się inne, przynajmniej na grubość pięciu cm. równając je z ogólną powierzchnią. Przed wykonaniem fresku cegły obficie moczy się przez szereg dni. Do wykonania fresku, poza artystą, potrzebny jest doskonały murarz, jeżeli artysta sam nie może wykonać nałożenia warstw tynku przed malowaniem. W tym wypadku artysta sam osobiście musi dopilnować murarza, ponieważ proporcje wapna, piasku i wody jakie potrzebne są do dobrego wykonania fresku, należy ściśle przestrzegać, a murarz tego nie zawsze chce przestrzegać.

Wapno do fresku musi być przynajmniej kilkoletnie, a piasek rzeczny bardzo drobny. Woda też niemają tu odgrywa rolę i bez badań nie można rozpoczynać pracy, jeżeli mogą zachodzić jakieś wątpliwości co do rodzaju lub gatunku wody, np. zawierającej jakieś minerały w dużej ilości, które potem mogłyby się ujawnić w procesie chemicznym na malowidle.

Pod fresk należy złożyć tyle tynku, ile można będzie wykonać malowidła w ciągu przynajmniej pięciu godzin, bo po tym czasie zaczyna tworzyć się krzemień wapnia i barwnik nie będzie należycie powiązany z podłożem. Porę na wykonanie fresku należy wybierać niezbyt ciepłą, a ukończyć należy przynajmniej nasześć tygodni przed pierwszymi mrozami. Po tym czasie mróz nie będzie szkodliwy. Jeżeli freski wykonuje się na powietrzu, dobrze jest zasłonić je na pewien czas matami ze słomy, przed zbytecznym upałem i przed zbyt zimnem, a szczególnie mrozem.

Fresk suchy, czyli tzw. „fresco secco”, po fresku prawdziwym (buon fresco), ta technika jest najtrwalszą i tak samo odznacza się jasnymi kolorami jak fresk prawdziwy.

Technika ta jest w zasadzie połączeniem dwóch technik: wapiennej i temperowej. Najodpowiedniejsza w tym wypadku jest tu tempera kazeinowa, która w połączeniu z wapnem, daje twardą powłokę nieodwracalną w wodzie. Dlatego też technika ta nadaje się szczególnie do malowania na tynkach wilgotnych i narażonych na wilgoć, lub zawilgoconych.

Technika ta jest obecnie stosowana nieprawidłowo i liczne odchylenia technologiczne, jakie zdarzają się, wskazują na brak rzetelnej wiedzy zawodowej.

Ta technika, jak i poprzednia, nie daje kolorów ciemnych z natury, a jeżeli technika zaleca się ciemnymi kolorami, dowodzi to użycie spoiwa tłustego, przeważnie pokostu. Takie traktowanie techniki prowadzi do zaniku transpiracji tynku, co powoduje niszczenie go od cegły.

Technika ta posiada te same właściwości co poprzednia.

Sgraffito. Technika stosunkowo mało znana w użyciu w malarstwie monumentalnym w kościołach, dlatego być może, że jest tak samo kłopotliwa jak i technika freskowa w pierwszej fazie przygotowawczej, bo trzeba odbijać tynk od cegły i nakładać mokry tynk przed rozpoczęciem pracy. Poza tym, również jak w poprzednich technikach, brak jest odpowiednich specjalistów. Tak samo wymaga wiedzy fachowej i doświadczenia, chociaż w samym wykonaniu technicznym jest trochę łatwiejsza, bo polega na wyskrobywaniu rysunku i umiejętnym odkrywaniu warstwy spodniej zakolorowanej, która w połączeniu z warstwą wierzchnią daje efekt graficznego rysunku w dwóch kolorach, a może być też i w paru kolorach.

Technika posiada te same właściwości co technika freskowa i nadaje się raczej do dekoracji zewnętrznej kościoła niż wewnętrznej, a jeżeli ma już być stosowana we wnętrzu to raczej w nawie, a nie w prezbiterium.

Technika ta odznacza się przeważnie kontrastem dwubarwnym, ostro od siebie odgraniczonym. Tak, że albo tło jest ciemne, a rysunek wychodzi jasny, albo też odwrotnie, nie wyłączając możliwości przenikania nawzajem tych dwóch walorów kolorystycznych.

Technika ta daje duże możliwości artystyczne, zarówno co do faktury jak i zestawienia barwnego. Można bowiem poszczególne człony rysunkowe odpowiednio kolorować na sposób freskowy, kładąc kolor na mokry tynk, niezależnie od drapania rysunku. Tak potraktowana praca będzie miała charakter płaskorzeźby kolorowej.

Technika ta tak samo wymaga barwników trwałych w wapnie.

Techniki temperowe. Techniki temperowe należą do monumentalnych technik malarskich na tynku lub drzewie. Są to techniki bardzo trwałe, dające szlachetny ton, nieco przytłumiony, o wyglądzie atlasowym.

Technika ta daje nieograniczone możliwości malarskie pod względem artystycznym. Można uzyskać tony od najjaśniejszego do najciemniejszego z tym, że po wyschnięciu nieco zjaśniają.

Technika temperowa, dobrze sporządzona, daje wszelkie gwarancje. Pierwszym warunkiem, jest położenie tempery na czystym tynku wolnym od pobiał i suchym.

Tempera musi być sporządzona według prawideł chemicznych i wszelka dowolność wynikająca z nieuctwa prowadzi do niepowodzenia. Temperatura wysycha stosunkowo długo, ponieważ zawiera w sobie tłuszcz, który schnie, czasem parę tygodni. Dokonywanie w tym czasie jakichkolwiek prób na wycieranie jest nie wskazane ze względu na uszkodzenie malowidła.

Chociaż tempery stosowane są dość często w kościołach, to jednak ich wartość technologiczna jest w wielu wypadkach bardzo wątpliwa. Nieuctwo w tym wypadku jest zastraszające i dlatego należy pilnie badać z czego tempera składa się i czy jest prawidłowo sporządzona. Prawidłowość poznaje się po proporcjach i po konsystencji spoiwa. Spoiwo klejące wodne może zawierać 30% tłuszczu zmydlonego w 30%, zasady i posiadać musi zawieszinę o konsystencji gęstej zupy, którą reguluje się wodą w miarę potrzeby.

Technika ta nadaje się do wszystkich etapów pracy dekoracyjnej we wnętrzu kościoła. Można zakładać tła, malować ornamenty i obrazy. Jest odporna na działanie wilgoci okresowej krótkotrwałej, jak np. po dużym zgrupowaniu wiernych w kościele, a nawet na zaśrzenie i zalodzenie ścian, w wypadku braku dostatecznej wentylacji w kościele. Dowodzi to, że powierzchnia nie jest higroskopijna.

Poza tym spoiwo nie rozkłada się z nadmiaru wilgoci w powietrzu. Wszystkich tych właściwości tempera nabiera ze szlachetnego materiału, jaki musi być użyty, a szczególnie bieli cynkowej. Kredy tempera nie znosi. Do sporządzenia tempery mogą być użyte wszystkie kleje, nawet jajko, ale to ostatnie musi być stosowane bardzo oględnie i bardzo racjonalnie. Tempery jajowej nie można używać do zakładania dużych płaszczyzn, można natomiast używać do malowania obrazów, ale trzeba ją starannie konserwować, tzn. zabezpieczyć przed atakiem drobnoustroji. Do zakonserwowania tempery nie wolno używać sublimatu, dlatego, że przy zetknięciu się z żelazem jakie znajduje się w parze wodnej, wytrąca się rtęć metaliczna, która robi ogromne spustoszenie, tworząc przykre, nieusuwalne czarne plamy.

Tempera przybiera swą nazwę od składu spoiwa i może być: tempera klejowa, kazeinowa, pół-olejna, jajowa, jajowo-pokostowa, jajowo-woskowa, białkowo-woskowa, woskowo-gumowa itp.

Nie każda tempera odpowiednia jest do wszystkich robót, ale powszechnie malarze, wszelkiego rodzaju, używają tempery jajowe, nawet do malowania ścian na gładko w jednym kolorze i tego należy bardzo wystrzegać się. Często zdarza się, że malarze używają złych środków konserwujących, jak to wyżej wspomniałem.

Do tempery używa się barwników odpowiednich do oleju. Temperatura jest dlatego technika stosunkowo kosztowna, ale bardzo pewną.

Technika kazeinowa. Technika ta chętnie bardzo stosowana jest przez przedsiębiorców starszego pokolenia i bywa przez nich rozmaicie sporządzana i używana. Jest stosunkowo tania i stwarza duże możliwości kombinacji technologicznych, które są często podłożem przeróżnych wariantów nieraz nie mających nic wspólnego z prawdziwym pojęciem tej techniki. Technika ta nadaje się tylko do robót sezonowych w kolorach jasnych i nie zalicza się do technik monumentalnych. Wobec tego w kościołach nie może być stosowana, mimo pewnych pozornych dodatnich właściwości.

Technika ta nie lubi wysokogatunkowego materiału, jak np. bieli cynkowej, ale za to daje znakomite wyniki przy stosowaniu kredy. Znakomicie wtedy kryje, ponieważ tworzy gęstą i ścisłą zawiesinę, ale jest wobec tego higroskopijna i szybko zanieczyszcza się takie malowidło.

Osobną uwagę trzeba zrobić z powodu możliwości zastosowania wapna do kazeiny. Wtedy technika ta staje się najmniej odpowiednią do prac kościelnych ponieważ osiągnięcia malarskie tej techniki niewiele różnią się od techniki wapiennej. Malowidło można utrzymać tylko w jasnych kolorach i to stanowi poważne niedomoganie zarówno artystyczne jak i technologiczne. Po paru latach może zupełnie spełznąć, szczególnie przy użyciu kolorów wrażliwych na działanie światła.

Technika woskowo - olejna. Jest to technika bardzo droga, przez ogół wykonawców nie znana. Stosuje się ją przeważnie do polichromii kościołów drewnianych. Ale można też użyć jej na tynkach suchych. Ma tę zaletę, że daje się myć.

Technika krzemionkowa. Obecnie prawie nie jest używana. Do robót kościelnych nie powinna być stosowana.

Technika wapienna. Technika ta jest trwała, odporna na wilgoć i odpowiednia jest do malowania wewnętrznych i zewnętrznych tynków w kolorach jasnych. W zasadzie jest to technika fasadowa. Technika ta może być potraktowana jako pierwszy etap pracy, o którym wyżej wspomniałem.

Na zakończenie trzeba dodać, że nie każda technika może być zastosowana bez zastrzeżeń, szczególnie jeżeli chodzi o tynki. Na ogół tynki przyjmują prawie wszystkie techniki, ale może zająć taki wypadek, że technikę trzeba będzie zastosować do tynku.

Jeszcze jedna bardzo ważna uwaga. Pod malowanie nie wolno używać, pod żadnym pozorem, cementu, tylko bardzo stare wapno.

Wewnętrzne tynki w kościołach także nie mogą zawierać nawet małej domieszki cementu, bo to powoduje bardzo przykre następstwa. Na cemente można malować, ale tylko odpowiednimi farbami, przeznaczonymi do cementu.

Trzeba przyjąć zasadę, że nie powinno używać się cementu do robót kościelnych w ogóle, a zwłaszcza do robót tynkarskich.

PLAN PEREGRYNACJI OBRAZU M. B. CZĘSTOCHOWSKIEJ c. d.

31. Dekanat Krosno.

365. (1) Maszewo — 7. XI. — 8. XI 1962 r.
364. (2) Osiecznica — 8. XI. — 9. XI. 1962 r.
365. (3) Bytnica — 9. XI. — 10. XI. 1962 r.
366. (4) Lubsko — 10. XI. — 11. XI. 1962 r.
367. (5) Bobrowice — 11. XI. — 12. XI. 1962 r.

368. (6) Pław — 12. XI. — 13. XI. 1962 r.
 369. (7) Górzyn — 13. XI. — 14. XI. 1962 r.
 370. (8) Starosiedle — 14. XI. — 15. XI. 1962 r.
 371. (9) Strzegów — 15. XI. — 16. XI. 1962 r.
 372. (10) Chlebowo — 16. XI. — 17. XI. 1962 r.
 373. (11) Gubin — 17. XI. — 18. XI. 1962 r.
 374. (12) Krosno Odrz. — 18. XI. — 19. XI. 1962 r.
- 32. Dekanat Świebodzin**
375. (1) Ołobok — 19. XI. — 20. XI. 1962 r.
 376. (2) Skąpe — 20. XI. — 21. XI. 1962 r.
 377. (3) Kije — 21. XI. — 22. XII. 1962 r.
 378. (4) Opalewo — 22. XI. — 23. XI. 1962 r.
 379. (5) Szczaniec — 23. XI. — 24. XI. 1962 r.
 380. (6) Świebodzin — 24. XI. — 25. XI. 1962 r.
 381. (7) Łagów — 25. XI. — 26. XI. 1962 r.
 382. (8) Toporów — 26. XI. — 27. XI. 1962 r.
 383. (9) Lubrza — 27. XI. — 28. XI. 1962 r.
 384. (10) Sieniawa — 28. XI. — 29. XI. 1962 r.
 385. (11) Jordanowo — 29. XI. — 30. XI. 1962 r.
 386. (12) Paradyż Sem. Duch. — 30. XI. — 1. XII. 1962 r.
- 33. Dekanat Pszczew**
387. (1) Skwierzyna — 1. XII. — 2. XII. 1962 r.
 388. (2) Bledzew — 2. XII. — 3. XII. 1962 r.
 389. (3) Sokola Dąbrowa — 3. XII. — 4. XII. 1962 r.
 390. (4) Trzebiszewo — 4. XII. — 5. XII. 1962 r.
 391. (5) Rokitno — 5. XII. — 6. XII. 1962 r.
 392. (6) Przytoczna — 6. XII. — 7. XII. 1962 r.
 393. (7) Goraj — 7. XII. — 8. XII. 1962 r.
 394. (8) Międzyrzecz — 8. XII. — 9. XII. 1962 r.
 395. (9) Pszczew — 9. XII. — 10. XII. 1962 r.
 396. (10) Kaława — 10. XII. 11. XII. 1962 r.
 397. (11) Stary Dwór — 11. XII. — 12. XII. 1962 r.
- 34. Dekanat Babimost**
398. (1) Brójce — 12. XII. — 13. XII. 1962 r.
 399. (2) Chociszew — 13. XII. — 14. XII. 1962 r.
 400. (3) Sieracz — 14. XII. — 15. XII. 1962 r.
 401. (4) Trzciel — 15. XII. — 16. XII. 1962 r.
 402. (5) Zbąszynek — 16. XII. — 17. XII. 1962 r.
 403. (6) Dąbrówka — 17. XII. — 18. XII. 1962 r.
 404. (7) Kosieczyn — 18. XII. — 19. XII. 1962 r.
 405. (8) Babimost — 19. XII. — 20. XII. 1962 r.
- 35. Dekanat Sulechów**
406. (1) Kramsko Nowe — 20. XII. — 21. XII. 1962 r.
 407. (2) Łęgowo — 21. XII. — 22. XII. 1962 r.

408. (3) Sulechów — 22. XII. — 23. XII. 1962 r.
 409. (4) Smólno W. — 23. XII. — 24. XII. 1962 r.
 (Przerwa do dnia 12. I. 1963 r.)
 410. (5) Kargowa — 12. I. — 12. I. 1963 r.
 411. (6) Cigacice — 13. I. — 14. I. 1963 r.
 412. (7) Klenica — 14. I. — 15. I. 1963 r.
 413. (8) Bojadła — 15. I. — 16. I. 1963 r.
 414. (9) Konotop — 16. I. — 17. I. 1963 r.
 415. (10) Kolsko — 17. I. — 18. I. 1963 r.

36. Dekanat Wschowa

416. (1) Świętno — 18. I. — 19. I. 1963 r.
 417. (2) Ciosaniec — 19. I. — 20. I. 1963 r.
 418. (3) Śmieszkowo — 20. I. — 21. I. 1963 r.
 419. (4) Łysiny — 21. I. — 22. I. 1963 r.
 420. (5) Konradowo — 22. I. — 23. I. 1963 r.
 421. (6) Drzewce — 23. I. — 24. I. 1963 r.
 422. (7) Lgiń — 24. I. — 25. I. 1963 r.
 423. (8) Osowa Sień — 25. I. — 26. I. 1963 r.
 424. (9) Wschowa — 26. I. — 27. I. 1963 r.
 425. (10) Siedlnica — 27. I. — 28. I. 1963 r.
 426. (11) Zamysłów — 28. I. — 29. I. 1963 r.
 427. (12) Szlichtyngowa — 29. I. — 30. I. 1963 r.

37. Dekanat Zielona Góra

428. (1) Otyń — 30. I. — 31. I. 1963 r.
 429. (2) Racula — 31. I. — 1. II. 1963 r.
 430. (3) Ługi — 1. II. — 2. II. 1963 r.
 431. (4) Zielona Góra p. Najśw. Zbawiciela — 2. II. — 3. II. 1963 r.
 432. (5) Czerwieńsk — 3. II. — 4. II. 1963 r.
 433. (6) Leśniów Wielki — 4. II. — 5. II. 1963 r.
 434. (7) Zabór — 5. II. — 6. II. 1963 r.
 435. (8) Świdnica — 6. II. — 7. II. 1963 r.
 436. (9) Nietkowice — 7. II. — 8. II. 1963 r.
 437. (10) Jędrzychów — 8. II. — 9. II. 1963 r.
 438. (11) Zielona Góra p. św. Jadwigi — 9. II. — 10. II. 1963 r.

NEKROLOG

ŚP. KSIĄDZ JAN MĄDRZAK

W Wielki Piątek, dnia 20. IV. 1962 r. o godz. 9,00 zmarł Ks. Jan Mądrzak, rezydent w Białogardzie. Śmierć nastąpiła nagle. Po wyjściu z konfesjonału śp. Zmarły Kapłan upadł na wznak na posadzkę w kościele. Był to trzeci atak zawału serca. Wezwany lekarz zrobił jeszcze zastrzyk, ale bez żadnego skutku.

Ks. Jan Mądrzak urodził się w Przemyślanach, woj. tarnopolskie, dnia 9 kwietnia 1909 r. z ojca Jana i matki Emilii z Malów. Ojciec posiadał własne gospodarstwo rolne, a oprócz tego pracował przez 50 lat jako organista w kościele w Przemyślanach. Za swą długoletnią pracę w kościele otrzymał od Ks. Arcybiskupa Bolesława Twardowskiego błogosławieństwo.

Do szkoły podstawowej i średniej uczęszczał śp. Ks. Mądrzak w Przemyslanach. Egzamin dojrzałości złożył w 1930 r. Czując wezwanie Boże do kapłaństwa, wstąpił w roku 1930 do Seminarium Duchownego we Lwowie. Studia teologiczne ukończył w 1935 r. na uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie i 29 czerwca tegoż roku otrzymał święcenia kapłańskie w katedrze lwowskiej z rąk Ks. Arcyb. Bolesława Twardowskiego.

Po święceniach rozpoczyna się pełna trudu i ofiary praca kapłańska. A oto jej poszczególne etapy aż do chwili śmierci na posterunku kapłańskim:

1. Nastasów — diec. Lwowska — 1. IX. 1935 — 10. II. 1936 r. na stanowisku wikariusza.
2. Husiatyn — diec. Lwowska — 13. II. 1936 — 1. IX. 1937 na stanowisku wikariusza.
3. Busk — diec. Lwowska — 1. IX. 1937 — 1. XI. 1939 na stanowisku wikariusza.
4. Sokol — diec. Lwowska — 1. XI. 1939 — 10. X. 1941 na stanowisku wikariusza.
5. Berezowica Mała — diec. Lwowska — 22. X. 1941 — 20. XI. 1944 na stanowisku proboszcza.
6. Buśno — diec. Lubelska — 29. V. 1945 — 20. V. 1947 na stanowisku proboszcza.
7. Moryń — diec. Gorzowska — 29. V. 1947 — 15. II. 1954 na stanowisku proboszcza.
8. Będargowo — diec. Gorzowska — 19. III. 1954 — 23. XII. 1960 na stanowisku proboszcza.
9. Białogard — diec. Gorzowska — 23. XII. 1960 — 20. IV. 1962 rezydent.

Życie kapłańskie śp. Ks. J. Mądrzaka nie było łatwe. Wszędzie miał placówki trudne, wymagające wiele wysiłku. Wiele swego kapłańskiego czasu poświęcił nauczaniu dziatwy zasad wiary w szkole i w kościele.

Wyjątkowo trudną pracę miał w diecezji gorzowskiej w parafii Moryń, do której dołączona była do obsługi duszpasterskiej jeszcze parafia Cedynia. Schematyzm z roku 1949 podaje następujące kościoły, które oddane były jego pieczy duszpasterskiej: Z parafii Moryń: Bielin, Dolsk, Gorzków, Klempicz, Mirowo, Objezierze Nowe, Objezierze Stare. Łącznie 7 kościołów filialnych, z parafialnym 8 kościołów. Z parafii Cedynia: Czochów, Golice, Libichów Górny, Siekiczki. Łącznie 5 kościołów filialnych, z Cedynią — 6 kościołów. W obydwu parafiach było do obsługi 14 kościołów w bardzo dalekim rozrzucie terenowym. Z Morynią do Cedyni trzeba było jechać kołami 2 godziny w jedną stronę. Dzisiaj w samej Cedyni jest 2 Księży, którzy mają pełne ręce pracy. Do tych 15 kościołów doszedł jeszcze jeden kościół w Witnicy Chojeńskiej z parafii Chojna. Łącznie do obsługi było 16 kościołów na jednego kapłana.

Należyte obsłużenie obydwu parafii przechodziło możliwości i siły jednego człowieka. Nawet zaspokojenie najważniejszych potrzeb duszpasterskich wszystkich wiernych na tak dużym terenie zbyt szybko zżerało siły jednego człowieka. I nie dziwne, że proboszcz począł niedomagać na serce i coraz trudniej było mu obsłużyć wiernych. Na skutek coraz bardziej słabnących sił i wyczerpującego się z powodu nadmiaru pracy zdrowia trzeba było myśleć o przeniesieniu się na inną, mniejszą parafię.

Była nią parafia Będargowo pod Szczecinem. Ale na skutek braku kapłanów dodano Ks. Mądrzakowi do obsługi drugą parafię, Kołbaskowo. Warunki pracy w tych parafiach nie były łatwe. Śp. Ks. Mądrzak nie

miał tu odpoczynku. Zmniejszyła się praca, gdy Kołbaskowo objął osobny duszpasterz, ale wtedy zdrowie Ks. Mądrzaka było już w ruinie. W warunkach bardzo trudnych przy zniszczonym zdrowiu pracuje w Będargowie do końca 1960 r. Przed odejściem ma u siebie wizytację biskupią. W czasie wizytacji prosi Ks. Biskupa Jeża o zwolnienie go z pracy w Będargowie i umożliwienie mu leczenia się. Ks. Biskup uwzględnia jego prośbę. Dnia 23. XII. 1960 r. śp. Ks. Mądrzak zostaje zwolniony z Będargowa i przeniesiony do Białogardu w charakterze rezydenta.

W Białogardzie w miarę swoich możliwości pomaga w pracy duszpasterskiej. Wszakże nie wielkie są te możliwości. Musi się leczyć okresami w szpitalu. Pasma trudów i cierpień dla sprawy Bożej kończy nagła śmierć w kościele w Wielki Piątek, na posterunku kapłańskim. Śmierć iście kapłańska.

Śp. Ks. Mądrzak natrudził się wiele dla sprawy Bożej. Był kopalnem cichym, spokojnym, trwał na placówkach, na których go postawiono i czytał, co mógł, aby Chrystus był znany i miłowany. Kościołowi był wierny.

Pogrzeb śp. Ks. Jana Mądrzaka odbył się w poniedziałek — 23. IV. 1962 r. — o godz. 15-tej było wyprowadzenie zwłok z kaplicy przy ulicy Dąbrowszczaków, gdzie spoczywał w zamkniętej trumnie od Wielkiego Piątku, odwiedzaną przez tłumy wiernych. Przeprowadzony do kościoła Mariackiego, gdzie odprawiono egzekwie. Było 12 księży z sąsiednich parafii.

Po odprawieniu egzekwi kondukt żałobny wyprowadził z kościoła Ks. Prałat Chmielewski ze Słupska jako osobisty delegat Księży Biskupów, będących w tym dniu na wizytacji pasterskiej, w otoczeniu Księży, następnie prowadził do cmentarza Ks. Folcik, a potem do grobu Ks. Prałat. Niezliczone tłumy brały udział w odprowadzeniu na wieczny odpoczynek Ks. Jana Mądrzaka, młodzież z wieńcami kwiatów oraz wiązanek prowadziło przy śpiewie żałobnym „Dobry Jezu, a nasz Panie”.

R. i P.

S.P. KS. FRANCISZEK ŁOJEK

30. III. 1890 — 14. V. 1962

Wola Najwyższego odwołał z pracy duszpasterskiej w naszej diecezji znów jednego kapłana. Jest nim śp. Ks. Franciszek Łojek, rezydent pełniący pracę duszpasterską w Garczegorzu, w dekanacie lęborskim.

Śp. Zmarły, urodził się w ziemi kieleckiej w Luborzycy, pow. Miechów dnia 30. III. 1890 jako trzeci syn Ignacego i Katarzyny Łojków, rolników tamże zamieszkałych. W dzieciństwie topił się w głębokim jeziorcu. Wyratowała go matka i ofiarowała Najśw. Sercu P. Jezusa z prośbą, by syn jej odratowany od śmierci został kapłanem.

Do I Komunii św. przystąpił w r. 1900 i w tym też czasie rozpoczął naukę w rosyjskiej szkole wiejskiej. Po jej ukończeniu w r. 1905 wstąpił do gimnazjum św. Jacka w Krakowie. Przez 6 lat był ministrantem u OO. Jezuitów. Przez gimnazjum idzie o własnych siłach, zarabiając na życie przez udzielanie lekcji. Czując wezwanie Boże do kapłańskiej służby, po złożeniu egzaminu dojrzałości w r. 1914 wstąpił do Seminarium Duchownego w Kielcach. Święcenia Kapłańskie otrzymał w Kielcach 19. IV. 1919 r.

Po otrzymaniu kapłaństwa rozpoczynają się trudy kapłańskiego życia. Po dwóch wikariatach pracował na stanowisku kapelana wojsk polskich w latach 1920—1922. W tym roku wola biskupa ordynariusza stawia go znowu na stanowisko wikariusza w Grodźcu koło Będzina. W r. 1926 został prefektem w Wieluniu. W roku 1927 dano mu probostwo w Radoszewicach

i sekretariat powiatowy K. S. M. Stąd w roku 1934 został przeniesiony do Wilkowiecka. Tu pracował przez pięć lat. Później znów pięć lat w Ostrowach.

W roku 1945 słysząc wielkie wołanie Ziem Zachodnich o kapłanów dla rzesz polskiego ludu, obejmującego w posiadanie ziemie praocjów, prosi swego biskupa o zezwolenie na wyjazd. Otrzymuje je i przybywa najpierw do Świdnicy w diecezji wrocławskiej. W kilka miesięcy później przenosi się do diecezji gorzowskiej. Administrator Apostolski, Ks. Edmund Nowicki, umieszcza go w Swinoujściu. W kilka miesięcy później śp. Ks. Fr. Łojek otrzymał w zarząd parafię Pełczyce, w dekanacie Choszczno. Dekanat ustanawiający go administratorem tej parafii jest z dniem 15. VII. 1946 r.

Rozpoczynają się długie lata kapłańskiego trudu w Pełczycach. A trud to ogromnie wielki. Ks. Łojek, obejmując tę parafię ma już 56 lat życia, mimo to z całą energią zabiera się do organizowania życia religijnego na nowej placówce. Ma do obsługi duszpasterskiej wiele kościołów filialnych, które obejmuje dla kościoła katolickiego i poświęca. Jest ich spora liczba, bo aż 14: w Będargowie, w Boguszynie, w Bolewicach, w Krzynkach, w Chrapowie, w Jagowie, w Jarosławku, w Lubianie, w Nadarzyniu, w Niesporowicach, w Płotnie, w Przekolnie, w Sorniku, i w Warszynie. Kościoły te są w dużym rozrzucie terenowym.

Parafia liczy dusz około 8.000. Jest bardzo trudna do obsługi duszpasterskiej. Dzisiaj pracuje na niej trzech kapłanów, którzy mają pełne ręce roboty. Ks. Łojek dopiero pod koniec swego pobytu w Pełczycach otrzymał do pomocy wikariusza. Przez długie lata był sam. Robił, co mógł, aby obsłużyć wielką liczbę wiernych i zdzierał w ich posłudze coraz bardziej słabnące siły. Nadmiar pracy i ubytek sił skłonił go do przedłożenia J.E. Ordynariuszowi prośby o zwolnienie go z Pełczyc. Ks. Biskup, znając trudności, z jakimi związana jest praca proboszcza w Pełczycach i biorąc pod uwagę wiek śp. Zmarłego, rezygnację jego przyjął. W jakiś czas później odbyła się jeszcze wizytacja biskupia w Pełczycach. W czasie wizytacji J.E. Ks. Biskup Pluta podał wiernym do wiadomości, że proboszcz Łojek na swą własną prośbę odepdzie z Pełczyc i w ciepłych słowach podziękował mu za długoletni trud dla Chrystusa w tej parafii i za jego troskę o wiernych i ich zbawienie.

Odchodzi z Pełczyc dnia 19. IX. 1960 r. na rezydenta do Garczegorza w dekanacie Lębork.

W nowym miejscu pracy ujmuje sobie ludność i czuje się tam bardzo dobrze. Pracuje z pożytkiem dla Bożej sprawy aż do końca dni swoich.

Umiera na skutek wylewu krwi do mózgu. Przez kilka dni po tym wydarzeniu przebywa nieprzytomny w szpitalu.

Pogrzeb śp. Ks. Łojka odbył się w Garczegorzu dnia 16 maja 1962 r. Wziął w nim udział J.E. Ks. Biskup I. Jeż i 20 kapłanów, głównie z dekanatu lęborskiego. W porze popołudniowej odmówiono najpierw nieszpory żałobne, a następnie odprawiono Mszę św., którą odelebrował Ks. Kolega kursowy z diecezji kieleckiej. Po Ewangelii wygłosił o Zmarłym kazanie Ks. dziekan Gryszel. Po Mszy św. przemówił Ks. Biskup. Kondukt na cmentarz prowadził J. Eksceleńcja. Nad grobem przemówił jeszcze O. Gwardian Rudnicki, Franciszkanin, wicedziekan dekanatu lęborskiego. W pogrzebie wzięła udział bardzo wielka liczba wiernych. Rodzina parafialna z żalem zegnała swego Duszpasterza i w gorących modlitwach polecała jego kapłańską duszę łaskawości Bożej.

Ks. Łojek był przygotowany na śmierć. Ostatnia wola, spisana niedługo przed śmiercią świadczy o jego głębokiej wierze. Pamiętał o sprawach diecezjalnych, pamiętał o własnej duszy i o duszy swojej matki, prosząc o odprawienie Mszy św. gregoriańskiej za siebie i za matkę.

Wieczne odpoczywanie racz Mu dać Panie.

SP. KS. HIERONIM CIEŚLIŃSKI, M. S.

W niedzielę, dnia 29. IV. 1962 r. zmarł śmiercią tragiczną Ks. Hieronim Cieśliński ze Zgromadzenia Księża Saletynów, pełniący funkcję wikariusza w parafii Resko dekanat Nowogard. Po odprawieniu pierwszej Mszy św. w drodze do kościoła filialnego w Łosońnicy nastąpił wypadek motocyklowy, w którym śp. Zmarły doznał złamania podstawy czaszki, na skutek czego śmierć nastąpiła na miejscu. Świeżo po wypadku zawieziono go jeszcze do szpitala, ale zabiegi lekarskie nie dały żadnego rezultatu.

Ksiądz Hieronim Cieśliński urodził się dnia 30 kwietnia 1934 r. w Krzeczowicach, pow. Przeworsk, diec. Przemyska z rodziców Michała i Zofii Głowatych. Do szkoły powszechnej uczęszczał w rodzinnej wiosce. Po jej ukończeniu w roku 1948 do 1950 uczęszczał do gimnazjum w Dębowcu, pow. Jasło. Czując powołanie do zakonu wstępuje do Zgromadzenia Księża Saletynów w Jasle, gdzie odbywa Nowicjat. W roku 1951—52 przerabiał 10 klasę gimnazjum w Rzeszowie. Później odbywa studia teologiczne w Krakowie. Filozofię i teologię studiował u OO. Dominikanów w latach 1952—1958. Święcenia kapłańskie przyjmuje 20 grudnia 1957 r. w Krakowie.

Od sierpnia 1958 r. rozpoczyna pracę duszpasterską. Pierwszą Jego placówką była parafia M. B. Saletyńskiej w Rzeszowie, gdzie pełnił funkcję wikariusza. W styczniu 1959 r. zostaje przeniesiony do parafii Resko, dekanat Nowogard, w diecezji gorzowskiej.

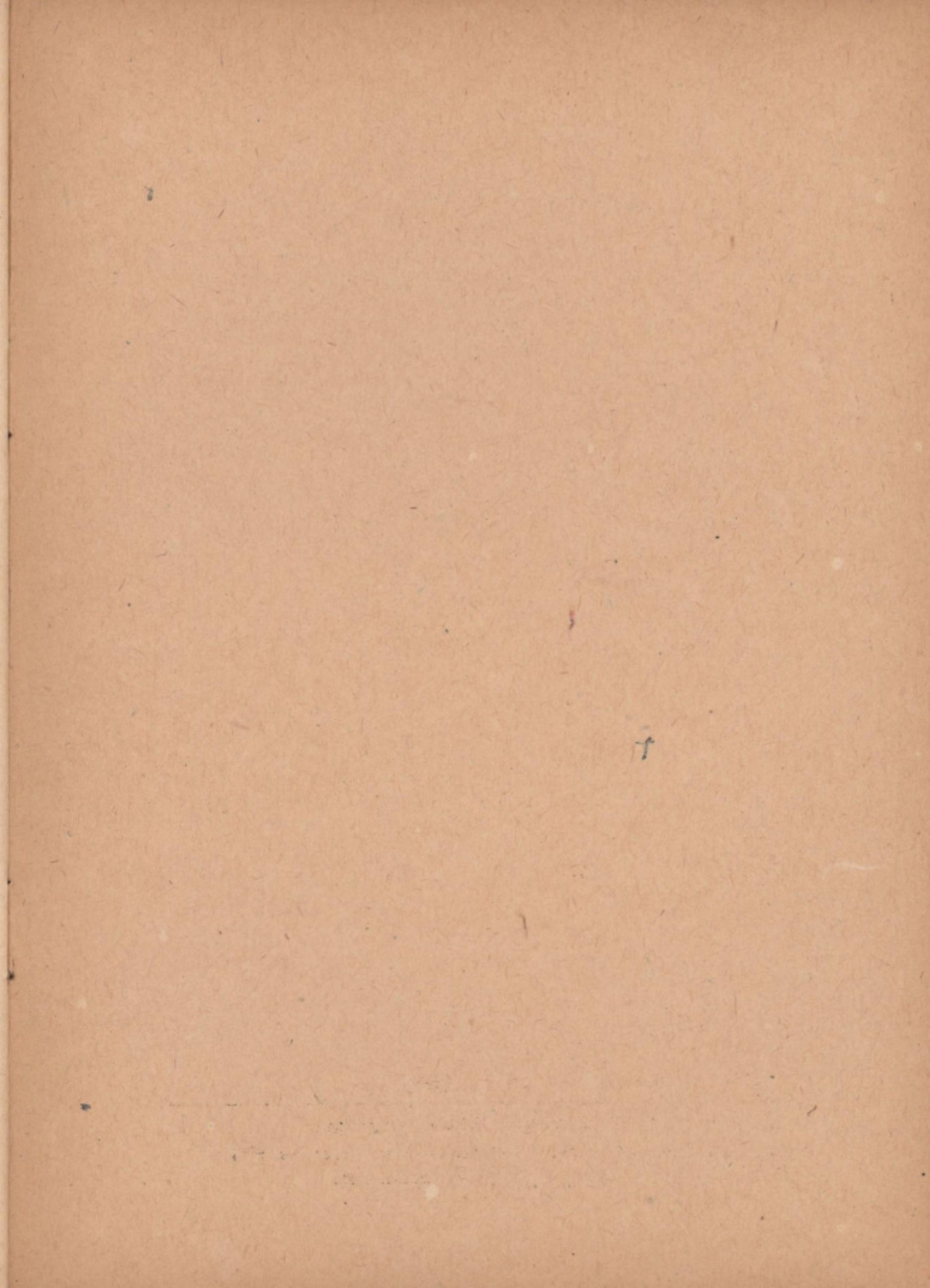
Młody Kapłan wykazuje w naszej diecezji wiele rzetelności i zaangażowania do pracy kapłańskiej. W parafii Resko pracy tej jest bardzo wiele, gdyż poza kościołem parafialnym jest do obsługi aż 9 kościołów filialnych. Śp. Hieronim Cieśliński nie oszczędza się w pracy. W nieustannych rozjazdach na motorze obsługuje kościoły filialne, uczy dziatwę zasad wiary i bardzo dzielnie pomaga ks. proboszczowi w remontach kościołów. Jest przez wiernych bardzo lubiany i szanowany dla swojej kapłańskiej gorliwości i dobrego podchodzenia do nich. Był kapłanem wiernym Bogu i Kościołowi. Cierpiał dla Chrystusa.

Ciało Sp. Księdza Hieronima Cieślińskiego przeprowadzono we wtorek dnia 1 maja 1962 r. z plebanii do kościoła. Pogrzeb odbył się we środę, dnia 2 maja 1962 r. O godz. 17-tej kapłani odprawili żałobne nieszpory, a następnie Ks. proboszcz Sowa odprawił uroczystą Mszę św. żałobną za pokój duszy Zmarłego tragicznie współbrata w kapłaństwie i w zakonie. Na pogrzeb przyjechał J. E. Ks. Bp Ignacy Jeź, który przeprowadził egzekwie przy trumnie. Kazanie w czasie Mszy św. wygłosił Prowincjał Ks. Saletynów. Po Mszy św. przemówił także Ks. Biskup. Zwłoki śp. Ks. Cieślińskiego wywieziono autem do rodzinnej miejscowości.

W pogrzebie wzięło udział 40 kapłanów. Wierni przybyli na pogrzeb ogromnie liczni., oddając swym przybyciem na pogrzeb hołd Chrystusowemu Kapłaństwu i wyrażając swą wdzięczność dla Kapłana, który duszę swoją oddał Bożej sprawie i ludzkim duszom.

Wieczny odpoczynek racz Mu dać Panie za krótką, ale gorliwą pracę na niwie Bożej.

Za zezwoleniem Władzy Duchownej

Wydaje Kuria Biskupia w Gorzowie Wlkp.

Druk: Gorzowska Drukarnia Akcydensowa w Gorzowie Wlkp.

Zam. — 954 — C-6 — Nakład 1.200